

Univerzita Hradec Králové

Filozofická fakulta

Bakalářská práce

2020

Jan Procházka

Univerzita Hradec Králové

Filozofická fakulta

Katedra pomocných věd historických a archivnictví

**Vývoj německy vydávaného časopisu Trautenauer Wochenblatt
v období od 1868 do 1916**

Bakalářská práce

Autor: Jan Procházka

Studijní program: B7105 Historické vědy

Studijní obor: Archivnictví – historie

Forma studia: Prezenční

Vedoucí práce: doc. PhDr. Mgr. Jakub Zouhar, Ph.D.

Hradec Králové, 2020

Zadání bakalářské práce

Autor: Jan Procházka

Studium: F17BP0045

Studijní program: B7105 Historické vědy

Studijní obor: Archivnictví - historie

Název bakalářské práce: **Vývoj německy vydávaného časopisu Trautenauer Wochenblatt v období od 1868 do 1916**

Název bakalářské práce AJ: The development of the German periodical Trautenauer Wochenblatt from 1868 to 1916

Cíl, metody, literatura, předpoklady:

Hlavním záměrem této práce bude analýza časopisu Trautenauer Wochenblatt ("Trutnovský týdeník"). Jedná se o německy psané periodikum, které vycházelo na území východních Čech v období od 1868 do 1916. Cílem je zjistit proměny časopisu ve sledovaném období (tzn. 1868 do 1916), jak vzhledově, tak obsahově. Dalším záměrem bude zpracování informací o autorech a čtenářích časopisu.

Prameny: Národní knihovna, *Trautenauer Wochenblatt*, Trautenau: Gustav Foglar, 1868-1916, Sig. 52A 62

Literatura:

HEMMERLE, Rudolf: Sudetenland Lexikon. Geografie - Geschichte - Kultur, Augsburg 1997.
KAISEROVÁ, Kristina - KUNŠTÁT, Miroslav (eds.): Hledání centra. Vědecké a vzdělávací instituce Němců v Čechách v 19. a první polovině 20. století, Ústí nad Labem 2011. KOSCHMAL, Walter - NEKULA, Marek - ROGALL, Joachim (edd.): Češi a Němci. Dějiny - kultura - politika, Praha 2001.
KŘEN, Jan: Konfliktní společenství. Češi a Němci 1780-1918, 4. vyd., Praha 2013. VELČOVSKÝ, Václav: Nesoužití. Česko-německá jazyková politika 18.- 20. století, Praha 2014. BERÁNKOVÁ, Milena: Dějiny československé žurnalistiky 1. díl. Český periodický tisk do roku 1918, Praha 1981.
ŠALDA, Jaroslav: Budování tisku za Rakouska, ČSR a jeho obrana za německé okupace, Praha 2001. KIRCHNER, Joachim - JESSEN, Hans: Bibliographie der Zeitschriften des deutschen Sprachgebietes bis 1900, Stuttgart 1966-1975. FISCHER, Karl Wilhelm: Die Kulturarbeit des Deutschen Riesengebirgs-Vereines [Sitz Hohenelbe], Hohenelbe 1930. HAYN, Hugo: Verzeichnis der Bücher, welche in der Bibliothek des Oesterreichischen Riesengebirgs-Vereines vorhanden sind, Hohenelbe 1906.

Garantující pracoviště: Katedra pomocných věd historických a archivnictví, Filozofická fakulta

Vedoucí práce: doc. PhDr. Mgr. Jakub Zouhar, Ph.D.

Oponent: Mgr. Petr Polehla, Ph.D.

Datum zadání závěrečné práce: 24.10.2019

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci vypracoval pod vedením vedoucího bakalářské práce samostatně a uvedl jsem všechny použité prameny a literaturu.

V Hradci Králové, dne 7. 11. 2020

Jan Procházka

Poděkování

Rád bych zde poděkoval vedoucímu mé práce doc. PhDr. et Mgr. Jakubu Zouharovi, Ph.D. za poskytnutí některých titulů odborné literatury a za rady a připomínky při vyhotovení předkládané práce. Také bych chtěl poděkovat řediteli Státního okresního archivu v Trutnově, panu Mgr. Romanu Reilovi, za pomoc při hledání biografických informací.

Anotace

PROCHÁZKA Jan, *Vývoj německy vydávaného časopisu Trautenauer Wochenblatt v období od 1868 do 1916*. Bakalářská práce na Katedře pomocných věd historických a archivnictví Filozofické fakulty Univerzity Hradec Králové, 2020.

Tato bakalářská práce se zabývá analýzou časopisu *Trautenauer Wochenblatt*. Jedná se o německy psané periodikum, které vycházelo na území východních Čech v období od roku 1868 do roku 1916. Práce nejdříve uvádí historický kontext, ve kterém časopis vznikl a působil. Poté se věnuje vývoji tisku ve světě a v habsburské říši a důvodům, které způsobily nárůst počtu vydávaných časopisů. Hlavní část práce tvoří analýza časopisu *Trautenauer Wochenblatt*: jeho vzhled, obsah a především jeho proměny v čase. Tento rozbor umožňuje pohled na změny ve společnosti, čtenářskou základnu časopisu a politický směr jeho redaktorů. Poskytuje informace o vztahu mezi Čechy a Němci z pohledu německých obyvatel českých zemí, kteří hájili liberální politický směr.

Klíčová slova: Trutnov, česko-německé soužití, 19. století, 20. století, tisk, týdeník.

Abstract

PROCHÁZKA Jan, *The German-Written Periodical Trautenauer Wochenblatt from 1868 to 1916*. Bachelor thesis, Department of Auxiliary Sciences of History and Archival Studies, Philosophical Faculty, University of Hradec Králové, 2020.

This Bachelor thesis analyses the periodical *Trautenauer Wochenblatt*, which was written in German and published in the eastern part of Bohemia in the period from 1868 to 1916. First, the thesis presents the historical context in which the periodical was founded and subsequently published. The next chapter is devoted to the development of the press in the world and in the Habsburg Empire and the reasons which caused an increase in the number of periodicals published. The main part of the thesis offers an analysis of the periodical *Trautenauer Wochenblatt*: its appearance, its content and especially its changes over time. This examination enables an insight into the changes of the society, the reader homebase of the periodical and the political views of its editors. It gives information on the relationship between the Czechs and the Germans from the point of view of German residents of Bohemia, which represented liberal political views.

Key words: Trutnov, Czech-German coexistence, 19th century, 20th century, press, weekly newspaper.

Obsah

Úvod.....	9
1. Historická situace v době vzniku časopisu <i>Trautenauer Wochenblatt</i>	12
2. Tisk v českých zemích	15
3. Časopis <i>Trautenauer Wochenblatt</i>	19
3.1. Vznik a záměr časopisu	19
3.2. Vzhled časopisu a jeho proměny v čase	23
3.3. Inzeráty	27
3.4. Periodicita.....	28
3.5. Vývoj ceny za jeden výtisk.....	28
3.6. Vývoj obsahu	29
3.6.1. 1868–1879	29
3.6.2. 1880–1890.....	32
3.6.3. 1891–1908.....	35
3.6.4. 1909 –1916.....	39
3.7. Redaktoři a vydavatelé časopisu <i>Trautenauer Wochenblatt</i>	40
3.8. Pozdější proměny a zánik časopisu <i>Trautenauer Wochenblatt</i>	44
Závěr.....	46
Seznam pramenů a literatury	49
Přílohy	52

Úvod

Tématem této bakalářské práce je vývoj německy vydávaného časopisu *Trautenaue* *Wochenblatt* v období od roku 1868 do roku 1916. Jedná se o období velkých změn, na úrovni politické, hospodářské a společenské. V českých zemích dochází v tomto období k vyostření vztahu mezi českými a německými obyvateli.

V archivech je mnoho materiálu, který se týká německého tisku v českých zemích.¹ Není však ještě důkladně zpracován.² Cílem této bakalářské práce je podrobná analýza jednoho příkladu z této skupiny, časopisu *Trautenaue* *Wochenblatt* a poskytnout informace o jeho vývoji. To umožňuje pohled na změny ve společnosti, čtenářskou základnu časopisu, politický směr jeho redaktorů a dobové svědectví o vztahu mezi Čechy a Němci z pohledu zástupců německých obyvatel českých zemí.

První kapitola se zabývá historickou situací v době vzniku časopisu. Dále popisuje hospodářské poměry trutnovské oblasti. Patřila k průmyslově vyvinutému severu habsburské říše a tvořila součást oblasti, kde většina populace měla německé kořeny. Hlavním jazykem byla němčina a proto, logicky, časopis *Trautenaue* *Wochenblatt* vycházel v němčině.

Druhá kapitola je věnována tisku v českých zemích, jeho vývoji a specifickým podmínkám v habsburské říši. Ukazuje důvody pro prudký nárůst tisku ve světě, ale i v habsburské říši.

Hlavní část této bakalářské práce tvoří třetí kapitola, která se zabývá analýzou časopisu *Trautenaue* *Wochenblatt*. Podkapitoly se věnují vzniku, vzhledu, inzerátům, periodicitou a cenou. Tyto podkapitoly přináší také informace o čtenářích časopisu. Podkapitola, zabývající se obsahem a jeho proměnám ve sledovaném období je rozdělena do časových úseků, které berou ohled na historickou situaci, a v kterých můžeme pozorovat změnu v tom, na co redakce kladla největší důraz. První úsek tvoří období od roku 1868 do roku 1879. Převažuje zde zpravodajství z voleb, z politických setkání a články německých poslanců. Časopis zastupoval liberální politický směr, který patřil „k hlavním silám politického života v habsburské monarchii“.³ Vrcholná etapa liberálů končila v roce 1879.⁴ Druhý úsek tvoří

¹ Jaromír KUBÍČEK, *Německý tisk v českých zemích, jeho stav a zpracování*, Vlastivědný věstník moravský 61, 2009, č. 4, s. 367.

² Zuzana RENNEROVÁ, *Historie vydávání novin na Trutnovsku od poloviny 19. století do r. 1938*, Diplomová práce, Univerzita Karlova v Praze, Fakulta sociálních věd, Praha 2011, s. 18.

³ Jiří MALÍŘ – Pavel MAREK, *Politické strany. Vývoj politických stran a hnutí v českých zemích a Československu v letech 1861–2004. 1. díl: 1861–1938*, Brno 2005, s. 467.

⁴ Tamtéž, s. 468.

období od roku 1880 do roku 1890. Od roku 1880 výrazně stoupl negativní zpravodajství o Čechách. V tomto roce také vyšlo Stremayerovo jazykové nařízení, které mělo zaručit rovnoprávnost češtiny a němčiny u státních úřadů ve vnějším úřadování.⁵ „Vnitřní řeč“ byla nadále němčina. Přesto toto nařízení vyvolalo u německých zastupitelů vášnivé reakce. Celé toto sledované desetiletí tvořila jazyková otázka v časopise jedno z hlavních témat. Období končí rokem 1890, kdy dohoda o jedenácti bodech, takzvaná punktace, měla zajistit vyrovnání mezi požadavky Čechů a Němců.⁶ Další období se věnuje obsahu z let 1891 až 1908. Nejen, že punktace nepřinesla vyrovnání, ale vedla k politické výměně na české straně. Mladočeši zvítězili ve volbách nad Staročechy. To vše se odráželo v obsahu časopisu. Období končí rokem 1908, kdy proběhly první volby po zavedení nového volebního práva v roce 1907. Další období je od roku 1909 až 1916. Vyznačuje se v časopise zvýšeným zájmem o mezinárodní vztahy.

Po podkapitolách, které se věnují obsahu časopisu, uvádí další podkapitola seznam redaktorů a vydavatelů časopisu *Trautenuer Wochenblatt* od roku 1868 až do roku 1916. Následují biografické informace k vybraným redaktorům.

Poslední podkapitola, která patří k celkové analýze časopisu, se zabývá pozdějšími proměnami časopisu a jeho zániku. Časopis končí pod názvem *Trautenuer Wochenblatt* v prosinci roku 1916. Poté změní svůj název celkem třikrát, než v roce 1944 zanikne. Tyto změny popisuje daná kapitola. Rozhodl jsem se, že se v této bakalářské práci zaměřím na první období časopisu, od svého vzniku až po první změnu názvu v roce 1916. Dá se říct, že tím končí jedna éra časopisu: jedno z nejdůležitějších témat časopisu, vztah mezi Čechy a Němci, se dostalo úplně do pozadí s nástupem první světové války. Zpravodajství se soustředilo na válečné události a po vzniku Československé republiky nastala úplně jiná politická situace. Léta mezi rokem 1916 a 1920, kdy časopis vycházel pod názvem *Ostböhmisches Presse*, můžeme označit jako přechodné období: od časopisu v habsburské monarchii k časopisu v demokratické zemi. Toto přechodné období končí také smrtí posledního vydavatele, Ferdinanda Grunera, který byl v časopise aktivní ještě v předchozím století. Poté, s rokem 1921, začíná nová éra časopisu, pod novým názvem, s novým redaktorem, novým vydavatelem a v denním výtisku.

⁵ Michael BOROVIČKA – Jiří KAŠE – Jan P. KUČERA – Pavel BĚLINA, *Velké dějiny země Koruny české*, sv. XII.a, Praha 2012, s. 297.

⁶ M. BOROVIČKA – J. KAŠE – J. P. KUČERA – P. BĚLINA, *Velké dějiny země Koruny české*, sv. XII.a, s. 383–384.

Poslední, závěrečná kapitola, shrnuje nejdůležitější poznatky z předchozích kapitol. Následuje seznam pramenů a literatury. V příloze se nachází vyfocené ukázky z časopisu samotného, které čtenáři přibližují dobový vzhled.

Pokud není vyznačeno jinak, všechny překlady jsou mé vlastní.

1. Historická situace v době vzniku časopisu *Trautenauer Wochenblatt*

Začátek 19. století pokračuje v českých zemích ve znamení přeměny starých feudálních stavovských struktur v moderní občanskou společnost, stejně jako v celé Evropě.⁷ Společenské a hospodářské změny vedly v řadě evropských zemí k revolucím, které přinesly definitivní konec feudálního systému v Evropě v roce 1848/1849. Revoluce zároveň „zahájila proces politického třídění české a německé společnosti v českých zemích“.⁸ Nástup bachovského absolutismu znamenal zklamání očekávaného rozšíření občanských práv. Vznikla centrálně řízená správa, která se jednak snažila o liberalizaci v hospodářství, ale současně potlačovala jakoukoliv politickou činnost.⁹

V důsledku prusko-rakouské války, která skončila v roce 1866 vítězstvím Prusů, bylo Rakouské císařství oslabeno. V této situaci už si nemohlo dovolit vnitropolitické konflikty a přistoupilo v roce 1867 k rakousko-uherskému vyrovnání, které bylo ve prospěch maďarské strany.¹⁰ Prosincová ústava z roku 1867 dovršila tento proces a donutila centralisticky vedený stát k uznání dvou subjektů v monarchii. Všechny ostatní národy v císařství byly s novou situací nespokojeny. Přesto přinesla ústava řadu nových pravomocí: do říšské rady byli zvoleni zástupci, byla posílena občanská práva a svobody (např. rovnost před zákonem, svoboda shromažďování, svoboda slova a nedotknutelnost majetku).¹¹ Německým liberálům umožnila nová ústava vzestup a až do roku 1879, kdy se stal předsedou vlády konzervativní Eduard hrabě Taaffe, tvořili hlavní politický proud rakouských Němců.¹² Do tohoto politického směru můžeme zařadit časopis *Trautenauer Wochenblatt*, který vznikl roku 1868, tedy rok po vzniku prosincové ústavy.

Čeští politici v nadcházejících letech usilovali o větší autonomii českých zemí, ale proti tomu se postavila jak silná německá menšina, tak i Uhersko, které nechtělo žádné změny v získaných výhodách. Také Němci žijící v Rakousku neměli žádný zájem o zesílení postavení Čechů.¹³ Po sjednocení Německa v roce 1871 a tím pádem vyloučení německého obyvatelstva v Rakousku z nějakého většího společného státního útvaru se němečtí obyvatelé

⁷ Václav VELČOVSKÝ, *Nesoužití. Česko-německá jazyková politika 18.–20. století*, Praha 2014, s. 78.

⁸ Pavel BĚLINA – Milan HLAVAČKA – Daniela TINKOVÁ, *Velké dějiny země Koruny české*, sv. XI.a, Praha 2013, s. 356.

⁹ Tamtéž, s. 379.

¹⁰ M. BOROVIČKA – J. KAŠE – J. P. KUČERA – P. BĚLINA, *Velké dějiny země Koruny české*, sv. XII.a, s. 163–172.

¹¹ Tamtéž, s. 172.

¹² Tamtéž, s. 466.

¹³ Tamtéž, s. 206.

Rakouska-Uherska obávali, že by po zesílení Slovanů přišli o svou dominantní pozici.¹⁴ Nestali se částí velkého státu, který by sjednotil všechny německojazyčné národy, ale zůstali v císařství, v kterém žilo několik různých národů s různými zájmy. Sice tvořili početně největší skupinu, ale nikdy neměli většinu ani v Předlitavsku, ani v Zalitavsku, a ani v celé monarchii dohromady.¹⁵

Časopis *Trautenuer Wochenblatt* byl úzce spojen s trutnovským regionem, jak už naznačuje název. Zde žili převážně německy mluvící obyvatelé. Pro severovýchodní část Čech byl Trutnov hospodářské a kulturní centrum.¹⁶ Na jedné straně byl časopis koncipován jako lokální zpravodaj. Na straně druhé byl po celou svou existenci spojen s lnářským průmyslem tohoto regionu. Severní oblast českých zemí patřila k průmyslově rozvinutější části ve srovnání s převážně agrární jižní polovinou.¹⁷ Severovýchod Čech byl centrem textilního průmyslu. Na Trutnovsku vznikly první mechanické přádelny lnu v první polovině 19. století. Mezi lety 1860 až 1866 se hodnota výroby mechanických přádelen lnu ztrojnásobila.¹⁸ V osmdesátých a devadesátých letech 19. století mechanizace tkaní lnu dále pokračovala. Celá oblast Trutnovska byla tedy tehdy úzce spojena s lnářským průmyslem. Přední podnikatelé v tomto oboru byly Němci a někteří z nich stáli také u zrodu časopisu *Trautenuer Wochenblatt*. Bylo z tohoto hlediska celkem logické, že časopis sloužil také jako sdělovací orgán pro trutnovskou lnářskou burzu („Trautenuer Garn-Börse“).

Úřední jazyk, který používá ve správě, soudnictví, školství nebo jiných oblastech veřejného života,¹⁹ nebyl v Habsburské říši stanovený zákonem. Po revolučním roce 1848/1849 byly v nové ústavě oba národy českých zemí, Češi a Němci, zrovnoprávněni ve své národnosti a řeči. V Silvestrovských patentech z 31. prosince 1851 panovník zrušil předchozí ústavu (oktrojovanou) a vrátil se k absolutistickým prvkům. Zmínka o rovnoprávnosti českého a německého jazyka se vytratila.²⁰ Dokument, který právně „upravoval jazykovou politiku Rakouska-Uherska, byl článek 19 ústavy z roku 1867.“²¹ Němčina nadále nebyla nikde definována jako úřední jazyk. Každý národní kmen měl právo na užívání svého jazyka, v denním životě, ve škole a v úřadě. Z toho hlediska Češi

¹⁴ M. BOROVIČKA – J. KAŠE – J. P. KUČERA – P. BĚLINA, *Velké dějiny zemí Koruny české*, sv. XII.a, s. 221.

¹⁵ Adam WANDRUSZKA – Peter URBANITSCH, *Die Habsburgermonarchie 1848-1918. Die Völker des Reiches*, sv. III, Vídeň 1980, s. 33.

¹⁶ Z. RENNEROVÁ, *Historie vydávání novin na Trutnovsku od poloviny 19. století do r. 1938*, s. 42.

¹⁷ Zdeněk JINDRA – Ivan JAKUBEC, *Hospodářský vzestup českých zemí od poloviny 18. století do konce monarchie*, Praha 2015, s. 259–265.

¹⁸ Tamtéž, s. 280.

¹⁹ V. VELČOVSKÝ, *Nesoužití*, s. 19.

²⁰ Tamtéž, s. 86.

²¹ Tamtéž, s. 111.

pokračovali ve snahách, český jazyk na území Čech prosazovat ve správě a ve školství. I když jedna z revolučních norem, která požadovala dvoujazyčnost od nově přijatých úředníků, nebyla formálně zrušena, tak také nebyla správním aparátem prosazována.²² Výuka v češtině na nižších školních stupních a v menší míře na vyšších školách a gymnáziích znamenala formování nové generace, která ovlivnila postoj k vlastní národnosti.

V druhé polovině 19. století se česká společnost etablovala jako moderní národ a sílilo její sebevědomí. Osmdesátá léta stála ve znamení nacionalismu. „Všeobecným jevem další dekády pak bylo zhrubnutí veřejného života a vzájemná segregace obou národností jak na úrovni státní (kolektivní, politické), tak na úrovni občanské (individuální).“²³ Čím radikálněji se chovala jedna strana, tím radikálněji odpověděla druhá strana.

Převládající téma v této druhé polovině 19. století a ještě začátkem 20. století je národnostní vyrovnání (*Ausgleichsverhandlungen*). Je to také stálé téma časopisu *Trautenaue Wochenblatt*. Důležitou roli zde právě hrál jazyk a jeho použití ve školách a na úřadech. Spor se táhl říšským a zemským sněmem. Vláda ve Vídni se několikrát pokusila různými návrhy uspokojit obě strany. Ale žádná nová norma nedokázala být řešením, které by bylo akceptovatelné pro obě strany. Mezitím se české a německé školství vyvíjelo paralelně. Na konci 19. století žili Češi a Němci na území Čech vedle sebe. Obě strany byly centrálou ve Vídni zklamány, protože nedokázala najít pragmatické řešení.²⁴

²² V. VELČOVSKÝ, *Nesoužit*, s. 104.

²³ Tamtéž, s. 106.

²⁴ Tamtéž, s. 142.

2. Tisk v českých zemích

V 18. století vznikl v Rakouském císařství, jako jinde v Evropě, nový druh novin. Předtím bylo periodické zpravodajství spojeno s funkcí dvorských pošt mistrů.²⁵ Nyní byly tyto listy „zaměřené na úřední zprávy z centra monarchie i z jednotlivých zemí, uveřejňovaly ovšem také inzeráty“.²⁶ Vydavatelé už nebyli jen pošt mistrové. Nejstarší noviny na Moravě byly *Brünner Zeitung* (1755–1921). V Praze existovaly noviny *Prager Zeitung* (1814–1919), které navázaly na tisky vydávané v předchozím století. Oboje noviny byly psány v němčině, hlavním jazykem habsburské říše.

Polygrafie se v Rakouském císařství vyvíjela pomaleji než jinde ve světě. Například Königův rychlolis se dostal do českých zemí až ve třicátých letech 19. století.²⁷ Náklady na jeho pořízení byly ale vysoké a pro mnoho tiskáren zůstal finančně nedostupný, hlavně v podnikání s novinami. Vydavatelé v českých zemích byli ve srovnání s těmi v německých státech v nevýhodě, protože museli odvádět dodatečné poplatky státu, navíc museli přebírat zpravodajství z vídeňských vládních novin a nemohli proto psát o novějších aktualitách.²⁸ Noviny vycházely méně často a v menších nákladech. To vše vedlo k menšímu počtu předplatitelů a celkově menšímu příjmu vydavatelů.

Od počátku 19. století převládaly v českém tisku v českých zemích články na odborná a vědecká témata. Odborné články se často zabývaly českým jazykem a českou literaturou, přinášely i ukázky české tvorby. Další zdroj pro články byla přírodověda. Noviny, které poskytovaly informace z oblasti hospodářství a politiky, bojovaly daleko více s cenzurou a represí státu.²⁹ V té době byl ale hlavní problém českých novin nízký počet předplatitelů, protože bylo málo vzdělaných Čechů, kteří by po informacích v písemné formě toužili. Proto byl počet německojazyčných novin až do konce sedmdesátých let 19. století vyšší.

Změny v hospodářství (industrializace), společnosti (urbanizace, vliv osvícenství, občanská nespokojenost) a politice vedly k zvýšené novinářské aktivitě, ale v českých zemích je brzdila omezení ze strany státu. S revolucí v roce 1848/1849 přišlo krátké období liberalizace. Ovšem s návratem neoabsolutismu došlo ke snížení počtu tisku (viz tabulka č. 3).

²⁵ Jaromír KUBÍČEK, *Německý tisk v českých zemích, jeho stav a zpracování*, č. 4, s. 362.

²⁶ Tamtéž, s. 362.

²⁷ Jan BARTÁK, *Z dějin polygrafie. Tisk novin a časopisů v průběhu staletí*, Praha 2004, s. 27.

²⁸ Tamtéž, s. 29.

²⁹ Petr BEDNÁŘÍK – Jan JIRÁK – Barbara KÖPPOVÁ, *Dějiny českých médií. Od počátku do současnosti*, Praha 2011, s. 81.

Omezující předpisy a cenzura vedly k potlačení liberálního opozičního tisku.³⁰ Vzestup počtu vydaných novin a časopisů můžeme pozorovat od roku 1862, kdy byl zaveden nový tiskový zákon (17. 12. 1862) a nový obchodní zákon, a dál od roku 1867, po rakousko-uherském vyrovnání a zavedení řady občanských svobod. Noviny se orientovaly podle politických směrů, které se v té době ve společnosti objevovaly. Najdeme zde především tři směry: liberální, konzervativní a socialistický.³¹

Noviny nebyly omezeny jen na politická centra, ale začaly se vydávat i mimo ně. Vytvořil se tak specifický druh lokální žurnalistiky.³² Existuje spojení mezi nárůstem denního tisku a rostoucí urbanizací společnosti.³³ Změny spojené s industrializací, technické vymoženosti a růst měst, přímo souvisí s nárůstem počtu vydaných novin.

Vydavatelé německého tisku se soustředili především na Vídeň. Až léta 1867 až 1873 bylo období, v kterém bylo v severních a západních Čechách založeno nejvíce nových německy psaných regionálních časopisů.³⁴ Z počátku převládaly noviny, které vycházely jednou týdně. Ještě v roce 1880 je to nejrozšířenější druh německého tisku v severních a západních Čechách. Společně s tiskem, který vycházel dvakrát až čtyřikrát týdně, tvořily až do začátku 19. století většinu nad denně vycházejícím tiskem.³⁵

Počet německy psaných novin převyšoval jasně až do roku 1860 počet česky psaných novin.³⁶ Teprve od roku 1862 začne počet česky psaných novin stoupat. To koresponduje se zavedením nového tiskového zákona. Od konce šedesátých let 19. století začal vzestup počtu česky psaných novin a časopisů ve srovnání s německy psanými novinami a přechází ve strmý růst od roku 1881.³⁷ Tento vývoj zrcadlí vývoj české společnosti v oblasti diferenciaci názorů, rostoucí úrovni vzdělání, ekonomických změn a zvýšenému zájmu o situaci českého národa v rámci Rakouska-Uherska.³⁸

Vliv na rozšíření tiskových médií měl také vynález fotografie. Už dříve se v tisku objevily obrázky, ale jejich reprodukce na papír byla náročná. Jednalo se o techniku xylografie a litografie, které vznikly koncem 18. století.³⁹ V roce 1837 přišel Louis Jacques Mandé Daguerre se svým vynálezem, jak zachytit obrázek, a nazval ho daguerrotypii. Jenže

³⁰ P. BĚLINA – M. HLAVAČKA – D. TINKOVÁ, *Velké dějiny zemí Koruny české*, sv. XI.a, s. 381.

³¹ P. BEDNAŘÍK – J. JIRÁK – B. KÖPPOVÁ, *Dějiny českých médií*, s. 110.

³² Tamtéž, s. 109.

³³ Helmut RUMPLER – Peter URBANITSCH, *Die Habsburgermonarchie 1848–1918. Politische Öffentlichkeit und Zivilgesellschaft. Die Presse als Faktor der politischen Mobilisierung*, sv. VIII., 2. díl, s. 1634.

³⁴ Tamtéž, s. 1630.

³⁵ Tamtéž, s. 1633.

³⁶ Viz příloha č. 1: tabulka č. 1.

³⁷ Viz příloha č. 1: tabulka č. 3.

³⁸ P. BEDNAŘÍK – J. JIRÁK – B. KÖPPOVÁ, *Dějiny českých médií*, s. 109.

³⁹ Pavel VEČEŘA, *Úvod do dějin tištěných médií*, Praha 2015, s. 100.

snímek nebyl kopírovatelný. Až Angličan Henry Fox Talbot dokázal fotografií umístit na papír (1839–1841). V osmdesátých letech 19. století vylepšil Američan George Eastman technický postup a tím umožnil rozvoj masové fotografie.⁴⁰ Jeho firma Kodak dodala první navíjecí film, který uživatel mohl po nafocení obrázků poslat zpět do jeho filiálky, kde byl film následně vyvolán. V poslední třetině 19. století technika umožnila umístění fotografie na stránky tištěných médií. Poprvé se tak stalo v roce 1873, kdy byla fotka umístěna na titulní stránce newyorských novin „The Daily Graphic“. V časopise *Trautenuer Wochenblatt* se první fotografie objevila až v roce 1902 (na straně šest čísla 33). Jednalo se o portrét starosty města Trutnov, Hermanna Raucha.

Tisk byl od samého počátku omezen státem. Rakouský císařský zákoník z roku 1803 stanovil „pro tiskaře nebo knihkupce povinnost předložit knihu, leták nebo jednotlivé listy k cenzuře, a pokud by k tomu nedošlo, hrozil v případě prvního prohřešku trest penězní, při druhém takovém případě navíc trest žaláře a při třetím opominutí navíc i uzavření provozovny“.⁴¹ Taková tradiční forma regulace a kontroly tisku se udržela v 19. století už jen ve státech bez konstituce. Šlo především o část německých států, Prusko a Rakouské císařství.⁴² Po Vídeňském kongresu (1815) vznikl Německý spolek, do kterého patřily německé státy, Prusko a Rakouské císařství. Společně prosadily roku 1819 pro tištěná média tvrdou cenzuru (tzv. Karlovarská usnesení) ve všech členských státech. Noviny a časopisy podléhaly předběžné cenzuře, takže byly kontrolovány, než šly do tisku. Toto opatření platilo až do března 1848. Následovalo krátké období liberalizace, ale v Rakousko-Uhersku a Prusku se restrikce brzy vrátily.

V době neoabsolutistické represe (1851–1860) byly ve svém vývoji omezeny především politicky nasměrované noviny. Méně se to týkalo literárních, vědeckých a zábavných listů. To se změnilo po zavedení nového tiskového zákona v roce 1862 a počet politických listů začal rychle stoupat.

Od zavedení nového tiskového zákona noviny už nespádaly pod dohled policejních úřadů, ale pod soudy. Přesto řada omezení zůstávala: kauce, novinový kolek, inzertní daň. Ekonomicky novinám velmi pomohlo, když byla v roce 1874 zrušena inzertní daň.⁴³ Příjem z inzerátů byl pro vydavatele důležitý pro pokrytí nákladů.

Autoritativní a konzervativní režimy, ke kterým patřilo i Rakouské císařství, bránily vzniku nových novin a časopisů pomocí předběžného povolování a koncese (schválení od

⁴⁰ Tamtéž, s. 101.

⁴¹ J. KUBÍČEK, *Německý tisk v českých zemích, jeho stav a zpracování*, s. 363.

⁴² P. VEČEŘA, *Úvod do dějin tištěných médií*, s. 107.

⁴³ H. RUMPLER – P. URBANITSCH, *Die Habsburgermonarchie 1848–1918*, sv. VIII., 2. díl, s. 1852.

státu). Pokud se politická orientace novin nelíbila státu, neudělil povolení ani koncesi k zahájení činnosti.⁴⁴

Ekonomická represe tisku se v kontinentální Evropě udržela nejdéle. Šlo o kauci (poplatek placený vydavatelem předem pro případ, že by musel hradit pokutu), novinové kolky (nepřímá daň, která zvyšovala cenu každého výtisku), daň z papíru a daň z inzerce. Když bylo v Anglii zrušeno poslední z omezení v roce 1869, došlo k prudkému růstu tisku v zemi. V Prusku existovaly kauce do poloviny sedmdesátých let 19. století. V Rakousko-Uhersku existovaly kauce a kolky až do devadesátých let 19. století.⁴⁵ Další oblast, kterou v těchto dvou zemích stát omezoval, byla pouliční distribuce tisku. V jiných zemích, kde se prosadila liberální demokracie, skončily všechny distribuční překážky. V Rakousku-Uhersku (i Prusku) ovšem vydržely až do přelomu 19. a 20. století.

O tom, jestli noviny mohly pravidelně vycházet a udržet se na trhu, nerozhodovala tedy jen kvalita novin, ani skutečnost, zda si dané noviny našly dostatečný počet čtenářů. Vedle těchto ekonomických podmínek silně rozhodovaly v 19. století politické podmínky v dané zemi. Panoval velký rozdíl mezi kontinentální Evropou a anglosaským světem.⁴⁶ Na jedné straně stály liberálnější politické poměry v zemi, průmyslový vývoj, větší počet vynálezů a nárůst osob, které o noviny měli zájem a mohli si je dovolit. Tak to vypadalo v anglosaských zemích. Na druhé straně stála kontinentální Evropa s represivnějšími politickými systémy, pomalejším ekonomickým vývojem, většími překážky pro vydavatele novin a menší počet potencionálních čtenářů. A ještě víc stranou stálo Rakousko-Uhersko, které bylo průmyslovou revolucí zasaženo nejméně a kde stát měl stále ještě nejsilnější vliv na podnikání v oblasti tisku.

⁴⁴ P. VEČEŘA, *Úvod do dějin tištěných medií*, s. 109.

⁴⁵ Tamtéž, s. 112

⁴⁶ Tamtéž, s. 123.

3. Časopis *Trautenauer Wochenblatt*

3.1. Vznik a záměr časopisu

Vydání prvního ročníku časopisu *Trautenauer Wochenblatt* je datováno 3. srpna 1868. Časopis vycházel jednou týdně, každé pondělí. Zakladatelé časopisu byli litograf a knihtiskař Gustav Foglar (zemřel 1874), advokát Dr. I. U. Friedrich Kubelka (zemřel 1895) a Heinrich Roscher, bývalý jednatel firmy Johann Etrich.⁴⁷ Rodina Etrichů byla jedna z vlivných podnikatelských rodin v oblasti lnářského průmyslu. I když časopis uváděl na poslední straně výtisku Gustava Foglara jako redaktora a vydavatele,⁴⁸ byl Foglar ve skutečnosti jen redaktorem. O obchodní záležitosti se starali další dva zakladatelé a fungovali i jako vydavatelé. Tuto funkci považovali ale za dočasnou a uvítali, když je od roku 1870 nahradil Robert Rauch jako oficiální vydavatel. Původní vydavatelé celý projekt na začátku financovali a museli disponovat dostatečným kapitálem, protože na časopise, podle vlastních slov, nic nevydělali.⁴⁹ Můžeme tedy říci, že patřili k majetné třídě.

Už na první straně se objevuje zpráva redakce týkající se poslání časopisu.⁵⁰ Redakce chtěla uspokojit vzrůstající zájem obyvatelstva trutnovské oblasti o jednáních a rozhodnutích místních zastupitelů, o vývoji lokálního hospodářství nebo o informace z veřejného života (spolky a společenské události). Redakce slíbila týdeník, který bude apolitický a lokální zpravodaj. Výslovným cílem bylo objektivní podání zpráv.⁵¹ Tehdy žilo v Trutnově asi 7 000 obyvatel a nacházelo se tam zhruba šest spolků.⁵²

Důvod, proč byl kladen důraz na apolitický směr časopisu objasňuje zpráva v Kronice města Trutnov, která popisuje okolnosti jeho vzniku.⁵³ Bylo tehdy daleko snadnější založit apolitický časopis než politický. Za politický záměr by museli zakladatelé časopisu *Trautenauer Wochenblatt* zaplatit kauci ve výši 1 200 zlatých, což znamenalo značnou částku. Kauce propadla v případě odsouzení odpovědných osob časopisu za porušení tiskových zákonů.⁵⁴

⁴⁷ SOKA Trutnov, *Kronika města Trutnov, 1914–1918*, s. 593–594: Kronika uvádí vzpomínky jednoho ze zakladatelů časopisu, dřívějšího zastupitele městské rady, Heinricha Roschera, které publikoval v časopise *Ostböhmisches Presse*, dne 12. 8. 1918, při příležitosti 50. výročí vzniku *Trautenauer Wochenblatt*.

⁴⁸ Stát stanovil povinné údaje, které musely být v každém časopisu zveřejněny: jméno redaktora, vydavatele, tiskárny a adresu podniku. Viz P. VEČEŘA, *Úvod do dějin tištěných médií*, s. 110.

⁴⁹ SOKA Trutnov, *Kronika města Trutnov, 1914–1918*, s. 593–594.

⁵⁰ *Trautenauer Wochenblatt*, 3. 8. 1868, roč. 1, č. 1, s. 1.

⁵¹ Tamtéž.

⁵² SOKA Trutnov, *Kronika města Trutnov*, 5. díl, 1914–1918, s. 593.

⁵³ Tamtéž.

⁵⁴ H. RUMPLER – P. URBANITSCH, *Die Habsburger Monarchie 1848–1918*, sv. VIII., 2. díl, s. 1829.

Trutnovský týdeník sídlil v části Niedervorstadt (Dolní předměstí) čp. 8. V roce 1870 se přestěhoval na adresu Stadt (Město/centrum) čp. 24 (1. patro), poté na čp. 49. V roce 1883 se redakce stále nacházela ve stejné části města, ale na adrese Lange Laube (Dlouhé podloubí) čp. 28, kde se až do konce roku 1916 soustředila redakce, expedice a tisk.

Obyvatelé Trutnova vítali vznik nového časopisu a o amatérské přispěvatele nebyla nouze. Naopak redakční rada měla často nepříjemnou úlohu, kdy musela nevhodné příspěvky odmítnout a tím zklamat jejich autory. Jak vzpomíná jeden ze zakladatelů, Heinrich Roscher, idealismus na straně zakladatelů byl velký, ale čtenáři si museli nejprve na lokální časopis zvyknout.⁵⁵

Apolitický záměr časopisu redakce opustila již v druhém pololetí roku 1869, kdy časopis dostal podobu, která mu s malými výjimkami zůstala až do konce. V čísle 32 z roku 1870 redakce informovala čtenáře, že přeměnila časopis na politický, ale uklidňovala, že nadále bude podávat obchodní informace. Koncem roku psala spokojeně, že časopis má úspěch se svým různorodým zpravodajstvím ze světa i z domova.⁵⁶ Redakce se výslovně postavila na stranu Němců v českých zemích, s cílem hájit liberální postoje. Tyto patřily k hlavní politické síle v habsburské monarchii.⁵⁷ Německá liberální strana vznikla v roce 1861. Reprezentovala zájmy průmyslových, obchodních a finančních kruhů.⁵⁸ Dalším důležitým a po celou existenci časopisu přítomným záměrem bylo poskytování zpravodajství z oblasti lnářského průmyslu. Můžeme předpokládat, že většina jeho čtenářů nacházela svou obživu v tomto průmyslu.

Původní záměr redakce můžeme srovnat s tím, který vyšel koncem roku 1908.⁵⁹ Opět stanovila svůj cíl, obyvatele Trutnovska informovat o všech důležitých událostech. Redakce se cítila jednoznačně zavázána nacionálním, politickým a žurnalistickým povinnostem. Vymezovala se k denním novinám, které podle ní zahlcovaly své čtenáře informacemi. Časopis *Trautenuer Wochenblatt* chtěl z tohoto velkého množství informací vybrat to podstatné a prezentovat události v souvislostech. Tak, aby si větší okruh čtenářů dokázal udělat vlastní úsudek. K tomuto hlavnímu cíli chtěl časopis nadále poskytovat lokální a hospodářské informace, zábavu i poučení.

⁵⁵ SOKA Trutnov, Kronika města Trutnov, 5. díl, 1914-1918, s. 594.

⁵⁶ *Trautenuer Wochenblatt*, 19. 12. 1870, roč. 3, č. 51, s. 1.

⁵⁷ J. MALÍŘ – P. MAREK, *Politické strany*, s. 467.

⁵⁸ Tamtéž, s. 468.

⁵⁹ *Trautenuer Wochenblatt*, 28. 12. 1908, roč. 41, č. 52, s. 6.

Podle soudu redakce časopis patřil na konci roku 1910 k nejrozšířenějším lokálním časopisům a byl velmi přínosný pro inzerenty.⁶⁰

Na první straně prvního čísla roku 1913 časopis inzeroval předplatné slovy: „Budeme vždy, jako dosud, usilovat o německví a pokrok, na základech německo-pokrokové strany“.⁶¹

Záměr časopisu můžeme také sledovat podle podnázvu, který se v průběhu jeho existence několikrát změnil. V roce 1874 od prvního čísla (5. 1. 1874) se poprvé objevil podnázev *Organ der „Trautenauer Garn-Börse“* (Orgán „Trutnovské lnářské burzy“).⁶² Podnázev se ještě rozšířil v roce 1880 od čísla 47 (22. 11. 1880): *Organ der Trautenauer Garn-Börse – Organ des Landwirtschafts- und Flachsbau-Vereins für das Riesengebirge*. V překladu: *Orgán Trutnovské lnářské burzy – Orgán pro Zemědělský a lnářský spolek pro Krkonoše*. Časopis fungoval tedy jako zpravodajský orgán pro tuto uskupení. Informace z těchto dvou oblastí byly již od začátku pravidelnou součástí obsahu časopisu. Časem se tato skutečnost odrazila i v podnázvu.

Další změnu podnázvu nacházíme od konce roku 1883, od čísla 49. K již stávajícímu podnázvu se přidal na úvod podnázev, který zdůrazňuje politickou příslušnost časopisu. Celý podnázev zní následně: *Organ der deutschliberalen Partei – Organ für geschäftliche Mitteilungen der Trautenauer Garn-Börse – Organ des Landwirtschafts- und Flachsbau-Vereins für das Riesengebirge*. V překladu: *Orgán německé liberální strany – Orgán pro obchodní sdělení Trutnovské lnářské burzy – Orgán pro Zemědělský a lnářský spolek pro Krkonoše*.

Od sedmého čísla roku 1885 se podnázev změnil následně: *Organ der deutschliberalen Partei – Organ für geschäftliche Mitteilungen der Trautenauer Garn-Börse – Organ des Bezirksvereins für Land-, Forstwirtschaft- und Flachsbau in Trautenau*. V překladu: *Orgán německé liberální strany – Orgán pro obchodní sdělení Trutnovské lnářské burzy – Orgán pro Okresní zemědělský, lesnický a lnářský spolek v Trutnově*. Poslední zmíněný spolek se pravděpodobně přejmenoval a rozšířil o lesnictví.

Podnázev se opět změnil od čísla 23 roku 1886: *Organ der deutschliberalen Partei – Organ des Bezirksvereins für Land-, Forstwirtschaft- und Flachsbau in Trautenau – Organ des Riesengebirgs-Feuerwehr-Gauverbandes – Organ des Aupa-Elbe-Turngaus*. V překladu: *Orgán německé liberální strany – Orgán pro okresní zemědělský, lesnický a lnářský spolek v*

⁶⁰ *Trautenauer Wochenblatt*, 27. 12. 1910, roč. 43, č. 52, s. 1.

⁶¹ *Trautenauer Wochenblatt*, 7. 1. 1913, roč. 46, č. 1, s. 1: „Wir werden stets wie seither, auf den Grundsätzen der deutschfortschrittlichen Partei fussend, für Deutschtum und Fortschritt eintreten.“

⁶² Viz příloha č. 2: příklad titulní strany z prosince roku 1874.

Trutnově. Orgán pro Krkonošské regionální sdružení požárních sborů – Orgán pro cvičenecké oddíly regionu Úpa-Labe.

Podnázvy jsou ukázkou toho, že časopis byl zapuštěn do lokálního společenského dění a fungoval jako sdělovací prostředek pro tyto zájmové skupiny a spolky. Přinášel informace ze schůzí nebo akcí těchto skupin. Na jednu stranu oslovoval příslušníky a podporovatele politického uskupení německo-liberální strany. Na druhou stranu „reprezentoval“ výše uvedené spolky. Z toho se dá soudit, že časopis měl širokou základnu v obyvatelstvu Trutnovska.

Další větší změna v názvu časopisu se vyskytuje v srpnu 1893, od 33. čísla. Název zeštíhlil na hlavní název *Trautenaue Wochenblatt* a podnázev *Organ der deutschliberalen Partei*. Oficiální „zástupce“ různých, výše jmenovaných spolku a uskupení se tímto jakoby koncentruje na politické zpravodajství. Nicméně zprávy z lnářské oblasti i dalších společenských spolků zůstanou nadále součástí časopisu. Je otázkou, zda vypuštění těchto spolků z titulu souviselo se změnou finanční podpory časopisu nebo zda naopak se jednalo jen o dohodu se spolky a rozhodnutí vydavatele. Od tohoto ročníku měly před inzeráty různá uskupení nadále místo pro své zprávy: *Schul-Zeitung* (školní noviny), *Feuerwehr-Zeitung* (hasičské noviny), *Turn-Zeitung* (noviny pro cvičence), *Gewerbe-Zeitung* (živnostenské noviny), *Geschäfts-Zeitung* (obchodní noviny). Toto opět svědčí o oblibě časopisu mezi obyvatelstvem Trutnovska.

Časopis zrcadlil společenský vývoj tehdejší doby v oblasti spolků. Dlouho měl panovník absolutní pravomoc nad vznikem jakéhokoliv spojení mezi občany, než tato kompetence přešla na ministerstvo vnitra. Ale až prosincová ústava z roku 1867 zaručovala právo občanů se shromáždit a tvořit spolky.⁶³ V dalších letech došlo k velkému nárůstu počtu spolků. Staly se „jednou z možností, jak ovlivňovat chod věcí veřejných“.⁶⁴ V druhé polovině 19. století vznikaly spolky i na venkově a v odlehlých regionech. Občan mohl svým vstupem do spolku vyjádřit svůj názor nebo příslušnost k určité skupině. Pokud spolky měly majetek, tak automaticky získaly volební právo. Často vznikly paralelní spolky, pro každou národnost jeden. Jako příklad můžeme uvést spolek *Deutscher Schulverein*, v české verzi Matice školská.⁶⁵ Spolek *Deutscher Schulverein* byl velmi často tématem časopisu *Trautenaue Wochenblatt*. Téma zakládání německých nebo českých škol, jejich vliv na přitažlivost

⁶³ Milena LENDEROVÁ – Tomáš JIRÁNEK – Marie MACKOVÁ, *Z dějin české každodennosti. Život v 19. století*, Praha 2009, s. 319.

⁶⁴ Tamtéž, s. 320.

⁶⁵ Tamtéž, s. 324.

přistěhovalců z druhé národnosti a otázka vyučovacího jazyka bylo opakovaně na předních stránkách časopisu.

Důraz vydavatelů časopisu na zastoupení určitého politického uskupení, tzn. německo-liberálního, se další léta nemění a odráží se v podnázvu časopisu. Mění se jen název politického uskupení: Koncem roku 1895 na *Organ der deutschfortschrittlichen Partei*, od roku 1896 *Organ der deutschfortschrittlichen (deutschliberalen) Partei* a od druhého čísla roku 1898 *Organ der deutschen Fortschritts-Partei*.⁶⁶ Od čísla 10 roku 1910 zní podnázev *Deutsch-fortschrittliches Blatt*. Další podnázev *Organ für geschäftliche Mittheilungen der Trautenauer Garn- und Flachsborse* (někdy jen „... *Garnborse*“) je v menším písmu umístěn někdy na levé straně pod podnázvem, někdy přímo pod podnázvem. Tento podnázev se objevuje až do konce vydání časopisu pod názvem *Trautenauer Wochenblatt* v roce 1916.

3.2. Vzhled časopisu a jeho proměny v čase

Časopis je psaný německy, s použitím písma fraktura. Inzeráty jsou psány smíšeně v písmu fraktura nebo antikva. Zde je také velká variabilita ve velikosti a tučnosti písma. Od roku 1896, kdy časopis měl dvanáct až čtrnáct stran, se písmo od třetí strany výrazně zmenšilo (kromě inzerce). Bylo tak možné umístit více textu na méně papíru.

Časopis měl při svém vzniku v roce 1868 dva sloupce a osm stran. Byl tištěn na papíře formátu 22 cm x 27,5 cm. Začátek časopisu tvořila novela, která zabrala dvě až tři strany. Další tři strany zaplnily následující rubriky: lokální zprávy (zprávy z oblasti Trutnovska, například o hasičském sboru, školních zkouškách), korespondenční zprávy (z různých částí Rakousko-uherské říše), smíšené zprávy (zajímavé příběhy z denního života, informace o počtu obyvatel měst, vtipy, zajímavosti o výletních lokalitách atd.). Další rubrika přinášela hospodářské informace. V průběhu času měnila název: *Flachsgarmärkte* (trhy lněné přize), *Markt Bericht* (obchodní zpráva), *Wiener Börse* (vídeňská burza), *Flachs- und Garnberichte* (zprávy o lnu a přízi), *Geschäftliche Mittheilungen* (obchodní sdělení), *Trautenauer Garnborse* (trutnovská lnářská burza). Zprávy se vztahovaly na lnářský průmysl jako například vývoj ceny lnu na vídeňské burze a dalších mezinárodních obchodních centrech. Na konci novin se nepravidelně objevoval jízdní řád železniční dráhy.⁶⁷ Jízdní řád byl buď úplně poslední zprávou, nebo se vyskytl před inzeráty. Týdeník přinášel také úřední sdělení,

⁶⁶ Viz příloha č. 3.

⁶⁷ *Trautenauer Wochenblatt*, 3. 8. 1868, roč. 1, č. 1, s. 8.

většinou takzvané edikty, ve kterých úřady oznamovaly konkurzní prodeje nemovitostí, dědické záležitosti apod. Od poloviny osmdesátých let 19. století se k těmto ediktům přidaly také výňatky ze soudních jednání. Občas se vyskytla rubrika *Briefkasten* (schránka), která obsahovala krátké odstavce zaslané od čtenářů. Závěrečné dvě až tři strany časopisu tvořily inzeráty.

První ročník (1868) přinášel na pokračování novelu *Zwei Frauen* (Dvě ženy) od spisovatele Augusta Schradera (1815–1878).⁶⁸ Také cestopisy (od č. 14) „Dva měsíce v Africe, život francouzského legionáře v cizinecké legii, podzim roku 1864“, které byly na pokračování. V rubrikách se psalo například o vytvoření gymnázia nebo o hasičském sboru v Trutnově. Druhý ročník (1869) navazuje ve vzhledu a obsahu na první ročník. V prvním pololetí tvoří charakteristický začátek časopisu opět novela. Jedná se opět o cestopisy a dále o překlady ze španělské a anglické literatury. Aktuální informaci přináší pětadvacáté číslo s kandidátní listinou pro nadcházející volby do liberecké obchodní komory, které se měly konat od 24. do 26. června 1869.⁶⁹ Časopis nějak nekomentuje volby a seznam kandidátů, jak to dělal později.

Změna v periodiku nastává od poloviny druhého ročníku (1869, č. 27), kdy se mění jeho formát (30,5 cm x 45,5 cm) a obsah. První pololetí jsou na každé stránce dva sloupce a od druhého pololetí tři sloupce. Na první straně se už neobjevuje novela, ale informace z politického a společenského dění v trutnovské oblasti. Článek na první straně nemá žádný obsahový titul, ale jen datum a místo (Trutnov) jeho vzniku. Na spodní polovině prvních dvou až tří stran byl odděleně tlustou čarou pravidelně umístěn fejeton. Po hlavním prvním článku a fejetonu následovaly rubriky, které se s menšími změnami opakovaly v každém čísle. Toto základní uspořádání zůstává až do posledního vydání časopisu. Odpovídalo tomu, jak vypadala většina novin 19. století.⁷⁰ Změny ve vzhledu a uspořádání časopisu korespondují s prohlášením redakce, že došlo k změně na politický časopis.

Od čísla 27 roku 1869 se začínal přenášet důraz na politická témata, především na říšské úrovni. Časopis se zkrátil na čtyři strany. Redakce informovala na začátku č. 27 (3. 7. 1869), že počet předplatitelů výrazně stoupl a tím byla zaručena existence časopisu. Časopis přinášel proslovy lokálních politiků (poslanců) zemského či říšského sněmu, například projevy

⁶⁸ August Schrader se narodil v roce 1815 v saském městečku Wegeleben a zemřel v roce 1878 v Lipsku. Byl spisovatelem a hercem: <https://www.deutsche-biographie.de/pnd117024007.html>.

⁶⁹ *Trautenuer Wochenblatt*, 20. 6. 1869, roč. 2, č. 25, s. 8.

⁷⁰ P. VEČEŘA, *Úvod do dějin tištěných medií*, s. 124–127.

doktora Schlesingera, známého politika a historika.⁷¹ Časopis s hrdostí přináší oznámení, že spolek *Verein für Geschichte der Deutschen in Böhmen* (spolek pro historii Němců v Čechách), v kterém Schlesinger byl aktivní, se rozhodl o provedení roční schůze v Trutnově.⁷² Do té doby se konaly schůze v Litoměřicích. Další známou osobností, která přispívala do časopisu, byl rovněž politik a historik Julius Lippert.⁷³ Lippert byl, se Schlesingerem, spoluzakladatelem spolku *Verein für Geschichte der Deutschen in Böhmen*.

Fejeton často převzal články z jiných časopisů, například s přírodopisným tématem, které pokračovalo přes několik čísel.⁷⁴ Druhé pololetí přibyla nová rubrika *Trautenauer Kladderadatsch*, která přinášela oblíbenou domácí satiru.

Od třetího ročníku (1870) se vzhled časopisu ustálil a přetrvává další léta. Obsahuje čtyři až šest stran. Časopis měl vždy tři kolonky. Spodní polovinu prvních dvou až tří stran tvořil fejeton. Redakce uzavírala třetí ročník s výzvou k předplatnému a přinášela následující argumenty: čtenář nachází spolehlivé zprávy Komise Inářské burzy (*Garnbörse-Comité*) a informace z domácího a zahraničního Inářského průmyslu. Navíc zastává svobodomyšlné názory a odolává nepřátelským reakcím a pomluvám jinak smýšlejících osobností a spolků a bojuje obecně proti „jezuitismu“ (překlad vlastní).⁷⁵

V letech 1871 až 1875 se měnil počet stran. Po výraznější změně časopisu v druhém pololetí druhého ročníku, kdy se počet stran snížil z osmi na čtyři strany, se v dalších letech počet stran zvyšoval: čtyři až šest stran do pátého ročníku (1872), osm stran od šestého ročníku (1873), deset stran od druhé poloviny sedmého ročníku (1874) a od osmého ročníku (1875) se ustálil počet dvanácti stran. Tento počet stran se většinou vyskytuje až do sedmadvacátého ročníku (1894). Poté počet stran začínal stoupat na dvanáct až čtrnáct stran. Od jednatřicátého ročníku (1898) zabrala rubrika „lokální zprávy“ více místa než v předchozích ročnících. Od 38. ročníku (1905) stoupl počet stran na čtrnáct až šestnáct stran, od 45. ročníku (1912) na šestnáct až osmnáct stran do 46. ročníku (1913).

⁷¹ Ludwig Schlesinger (13. 10. 1838, Litvínov – 24. 12. 1899, Praha) byl politik a historik německé národnosti, od roku 1870 poslanec Českého zemského sněmu, v roce 1882 poprvé navrhl nápad administrativního rozdělení Čech na českou a německou část. Snažil se nalézt řešení jazykového vyrovnání v roce 1890. Stranicky se profiloval jako německý liberál a patřil do ústavní strany. Od roku 1896 se podílel na vzniku Německé pokrokové strany. V roce 1861 založil spolek *Verein für Geschichte der Deutschen in Böhmen* (stal se jejím prezidentem roku 1880).

⁷² *Trautenauer Wochenblatt*, 20. 6. 1869, roč. 2, č. 25, s. 4.

⁷³ Julius Lippert (12. 4. 1839, Broumov – 12. 11. 1909, Praha), učitel na vyšších školách, liberální politická orientace, později zvolen do říšského a zemského sněmu.

⁷⁴ *Trautenauer Wochenblatt*, 1875, roč. 8, č. 12-31, rubrika fejeton, téma *Böhmische Wanderungen* z novin *Allgemeine Zeitung*.

⁷⁵ *Trautenauer Wochenblatt*, 27. 6. 1870, roč. 3, č. 26, s. 1.

Od druhé poloviny 47. ročníku (1914) začíná časopis vycházet dvakrát týdně. Z osmnácti stran se sníží obsah na šest až osm stran až do konce roku 1916.

V roce 1897, v čísle 39 se v časopise vyskytla velká ilustrace. Ukazuje budovu školy a osoby, které ji právě demolují. Ilustrace je na samostatném listu vložena jako příloha k článku na čtvrté straně, který popisuje demolici německé školy českými lokálními úřady.⁷⁶

V prvním čísle roku 1900 oznamuje redakce čtenáři, že od tohoto ročníku bude k časopisu přidávat ilustrovanou přílohu s beletristickým obsahem pod vedením berlínského spisovatele a žurnalisty Rudolfa Elcho.⁷⁷ Nutno dodat, že příloha nebyla součástí časopisu v archivním uložení.

V roce 1902, na straně šest čísla 33, je poprvé umístěna fotografie, portrét starosty města Trutnova, Hermanna Raucha. Od roku 1908 měl časopis více obrázku. Jednalo se převážně o ilustrace portrétů politiků a dalších osobností. Občas se jednalo i o fotografie.

Od roku 1905 obsahoval časopis bezplatnou přílohu, která přinášela na čtyřech stranách menšího formátu beletristický text. Měla název *Gutenbergs Illustriertes Sonntags-Blatt*.⁷⁸ V archivu Národní knihovny jsou dochovány jen tři výtisky z roku 1905. Autor této bakalářské práce předpokládá, že tato příloha vycházela i další léta, protože se o tom zmiňovala redakce ve svém proslovu k čtenářům na konci roku 1908.⁷⁹ Pravděpodobně byla tato příloha dodávána společně s časopisem až do srpna roku 1914, kdy redakce oznámila čtenářům, že přílohu už nebudou dostávat kvůli přerušení její dodávky z Německa (v důsledku vypuknutí první světové války).⁸⁰

Od vypuknutí první světové války se zásadně změnil vzhled časopisu.⁸¹ Začal vycházet dvakrát týdně, v pondělí a ve čtvrtek, až do konce roku 1916. Počet stran se snížil na polovinu. Rubriky zmizely a zprávy byly do konce roku 1914 výhradně o válečném dění.⁸² V listopadovém vydání přišel inzerát ke koupi válečných dluhopisů. Apeloval na patriotismus Rakušanů a vyzýval je ke koupi.⁸³ Do konce roku 1916 se objevil takový inzerát ještě celkem pětkrát. Od roku 1915 se vrátily do časopisu rubriky i fejeton. Uspořádání se vrátilo do původního vzhledu. Jediný rozdíl byl v tom, že v titulu hlavního článku byla nějaká země nebo konkrétní téma, o kterém pojednával. Vše se točilo kolem válečných událostí. Další

⁷⁶ Viz příloha č. 4.

⁷⁷ Rudolf Elcho (1839–1923), spisovatel, publicista, šéf fejetonu časopisu *Berliner Volkszeitung*. <https://www.deutsche-biographie.de/sfz68294.html#indexcontent>.

⁷⁸ *Trautenauer Wochenblatt*, 1905, roč. 38, č. přílohy 6 (6. 2. 1905), 33 (14. 8. 1905) a 49 (4. 12. 1905).

⁷⁹ *Trautenauer Wochenblatt*, 28. 12. 1908, roč. 41, č. 52, s. 6.

⁸⁰ *Trautenauer Wochenblatt*, 13. 8. 1914, roč. 47, č. 33, s. 1.

⁸¹ *Trautenauer Wochenblatt*, 10. 8. 1914, roč. 47, č. 32, s. 6.

⁸² Viz příloha č. 5 a 6.

⁸³ *Trautenauer Wochenblatt*, 16. 11. 1914, roč. 47, č. 60, s. 7.

rubriky byly: korespondenční zprávy, smíšené zprávy, obchodní zprávy, vážné a zábavné z války, inzeráty. Později se přidala také rubrika s cenami obilí.

3.3. Inzeráty

Konec časopisu obsahoval vždy inzeráty. Jednalo se o reklamu na výrobky denní spotřeby, potraviny, zábavné akce (například taneční besedy), služby dopravců. Dále v této rubrice inzerovali různí zaměstnavatelé a hledali například zaměstnance do řemeslnických podniků nebo do domácností. Své služby zde nabízeli také řemeslníci, lékaři a další zástupci různých profesí. Od devadesátých let 19. století časopis vykazuje zvýšenou inzerci i od soukromých osob. Jednalo se například o nabídky k sňatku, od žen i mužů, nebo nabídky ubytování studentů. Dále byly nabízeny služby v cestovním ruchu (organizování cesty do Vídně). Dalšími inzerenty byly obce, které hledaly učitele, nebo školy, které lákaly nové žáky.⁸⁴

V roce 1874 byla zrušena inzertní daň a tím se zlevnila cena za umístění inzerátu v časopisech.⁸⁵ V důsledku toho můžeme pozorovat větší počet inzerátů v časopise *Trautenauer Wochenblatt*. Od poloviny roku 1874 se zvýšil celkový počet stran z osmi na deset a koncem roku a následující roky na dvanáct.

Počet stran věnovaných inzerátům rostl společně s narůstajícím celkovým počtem stran. Inzeráty tvořily v průměru třetinu až polovinu časopisu. Písmo inzerátů je různorodé: fraktura, antikva, různá velikost a tučnost písma. Některé inzeráty zahrnovaly malé ilustrace. Výrazný nárůst ilustrací u inzerátů můžeme pozorovat od roku 1898. Obecně se dá říct, že počet inzerátů narostl vždy před vánočním obdobím. Redakce v roce 1907 chytře nabádala své inzerenty, aby umístili své inzeráty už dřív.⁸⁶

K zvyšujícímu se počtu stran inzerátů se v roce 1903 přidal letáček, který byl v menším formátu než samotný časopis a obsahoval čtyři strany. Byl přiložen k časopisu č. 45 a inzeroval otevření nového obchodního domu v Landeshutu (Kamenná Hora v dnešním Polsku). Obsahoval seznam produktů a cen. Další letáček, tentokrát jednostránkový a v modré

⁸⁴ *Trautenauer Wochenblatt*, 1896, roč. 29, č. 1-52.

⁸⁵ H. RUMPLER – P. URBANITSCH, *Die Habsburger Monarchie 1848–1918*, sv. VIII., 2. díl, s. 1852.

⁸⁶ *Trautenauer Wochenblatt*, 18. 11. 1907, roč. 40, č. 46, s. 7.

barvě, inzeroval kávu. Tradiční společnost se přeměnila ve společnost moderní.⁸⁷ Inzeráty připomínají naši civilizaci, ke které patří cestování, konzumace zboží a služeb.⁸⁸

3.4. Periodicita

První ročník časopisu *Trautenuer Wochenblatt* začal vycházet v roce 1868 jednou týdně, každé pondělí.

Třetí ročník (1870) vycházel během srpna a září dvakrát týdně, v pondělí a ve čtvrtek. Čtvrteční číslo bylo označeno jako doplňkový list k pondělnímu číslu a nemělo samostatné očíslování. Pondělní číslo mělo čtyři strany a čtvrteční doplněk dvě strany. Celkový počet stran zůstal tedy v tomto roce stejný. Pravděpodobně redakce experimentovala s ohlasem čtenářů na dvě vydání v týdnu. Čtvrteční doplňkové vydání obsahovalo rubriku „telegramy“, ve kterých se psalo především o francouzsko-pruské válce, nebo o událostech z různých evropských měst. Druhá strana přílohy přinášela inzeráty. Redakce se ale po krátké době dvou měsíců vrátila zpět k týdenní periodicitě.

Týdenní vydání časopisu zůstalo zachováno až do začátku první světové války. Odpovídalo tak obvyklé periodicitě většiny regionálního tisku. Od druhého pololetí roku 1914 začal časopis vycházet dvakrát týdně, v pondělí a ve čtvrtek. Dá se předpokládat, že chtěl mít možnost přinášet hromadící se zprávy o válečném dění čerstvěji než jen jednou týdně.

3.5. Vývoj ceny za jeden výtisk

Předplatné časopisu v prvním roce stálo celoročně 4 zlaté (rakousko-uherských zlatých), půlročně 2 zlaté. Za půlroční předplatné a doručení poštou si časopis účtoval 2,30 zlatých. Od roku 1869 časopis nabízel doručení i do ciziny za 1,15 tolarů. Měna naznačuje, že se jednalo o německé státy. Od druhého pololetí roku 1869 do konce roku 1871 se půlroční předplatné snížilo na 2,10 zlatých. Redakce odůvodnila krok s navyšujícím se počtem předplatitelů.⁸⁹ Od roku 1872 se cena za půlroční předplatné opět zvedla na 2,30 zlatých a zůstala stejná až do roku 1894, kdy se zvýšila na 2,50 zlatých. Cena pak zůstala stejná až do roku 1916 (2,50

⁸⁷ Milan HLAVÁČKA, *České země v 19. století. Proměny společnosti v moderní době*, sv. 2, Praha 2014, s. 387.

⁸⁸ Viz příloha č. 7.

⁸⁹ *Trautenuer Wochenblatt*, 20. 6. 1869, roč. 2, č. 25, s. 1.

zlatých = 5 K). Touto cenou byl časopis nad průměrem pro týdeníky v regionu severních Čech, který se pohyboval mezi 2 až 4 K za půlroční předplatné bez poštovního dodání.⁹⁰ Je pozoruhodné, že se cena za půlroční předplatné během necelých padesát let jen nepatrně zvýšila.

3.6. Vývoj obsahu

3.6.1. 1868–1879

Již bylo řečeno, že k podstatné změně došlo už po roce a půl po vzniku časopisu. Změnil se jeho formát a vzhled. Beletristický text na první straně nahradily úvahy redaktora o společenském dění v trutnovské oblasti. Na konci druhého ročníku se redakce obrací na své čtenáře, děkuje jim za podporu a slibuje přínosné čtení, které bude obsahovat jak informace z trutnovské oblasti, tak i ze vzdálenějších oblastí. Navíc chtěl časopis své čtenáře i pobavit pomocí humoristických příběhů, cestovatelských průvodců a napínavých novel.⁹¹ Jeden ze známých spisovatelů, jehož texty se pravidelně objevovaly v rubrice fejeton, byl trutnovský rodák Uffo Horn.⁹²

Na konci třetího ročníku (1870) vyzívá redakce čtenáře k předplatnému s argumentem, že časopis přináší zprávy z lněné burzy a z domácího a zahraničního lněného průmyslu. Jelikož trutnovská oblast měla dlouhou tradici ve zpracování lnu, dalo se předpokládat, že časopis osloví velký počet čtenářů, když se zaměří na poskytování informací kolem lnářského průmyslu.⁹³ Časopis cílil na stejné publikum, tzn. lidi působící ve lněném průmyslu, když se snažil získat více inzerentů, kteří kromě předplatitelů tvořili důležitý příjem pro vydavatele. Časopis vyzívá k inzerování a nabízí slevu pro obchodníky s upozorněním, že většinu tuzemských a zahraničních přádelen a tkalcoven počítá mezi své předplatitelé.⁹⁴ Hospodářská situace lněného průmyslu je také opakující se téma v tomto ročníku. Další témata jsou volby do liberecké obchodní komory, do trutnovské obecní rady a do říšské rady. V číslech z konce roku se objevuje více negativních zpráv o Česích, především po volbách do říšské rady. Při výzvě k obnově předplatného, popisuje redakce svůj postoj: v obchodních záležitostech na

⁹⁰ H. RUMPLER – P. URBANITSCH, *Die Habsburger Monarchie 1848–1918*, sv. VIII., 2. díl, s. 1636.

⁹¹ *Trautenauer Wochenblatt*, 12. 12. 1869, roč. 2, č. 50, s. 1.

⁹² Uffo Horn (Trutnov, 1817 – Trutnov, 1860), spisovatel a básník, s liberální politickou orientací.

⁹³ M. HLAVÁČKA, *České země v 19. století*, s. 299.

⁹⁴ *Trautenauer Wochenblatt*, 4. 4. 1870, roč. 3, č. 14, s. 1.

straně lnářského průmyslu, s liberálním politickým postojem (*freiheitlich*), zastupující Němce žijící v Čechách.⁹⁵

První ilustrace se vyskytuje v třetím ročníku (1870) a zabírá celé dvě strany: jedná se o humornou ilustraci tří veřejných osobností, zobrazení jako tři králové.⁹⁶

V čtvrtém ročníku (1871) jsou hlavní témata vztahy s Německem, boje a vývoj ve Francii, nespokojenost s vládou ve Vídni a jednání v říšské radě. Další důležité téma je vztah mezi Němci a Čechy. Přibývá negativních článků o Česích v souvislosti s politickými jednání o vyrovnání mezi Čechy a Němci (*Ausgleichsverhandlungen*). Redakce byla toho názoru, že vláda ve Vídni dělá Slovanům stále ústupky. Podle ní Češi pracovali na rozdělení Rakouska, a proto vyzývala čtenáře, „německé krajany“⁹⁷, aby se angažovali v německo-politickém spolku v Trutnově a brali se za svá práva proti Slovanům.

Jedno z prohlášených zaměření časopisu byl negativní vztah ke katolické církvi. Příklad tohoto postoje se objevil ve čtvrtém ročníku (1871) na první straně 17. čísla. Toto umístění je důkazem důležitosti tohoto postoje pro redakci. V článku adresovaném občanům Trutnova a okolí se skupina lokálních osobností vymezuje proti papežské neomylnosti a podporuje protest v této věci jednoho z německých zástupců.⁹⁸ Negativní přístup vůči církvi a jejich zástupců nebo podporovatelů v politice se opakuje i v dalších ročnících.

Další ročníky se tematicky soustředily na volby do českého zemského sněmu a do říšského sněmu. Časopis vyzýval své čtenáře k podpoře a k volbě německých zástupců, uváděl jejich jména, přinášel výsledky voleb a komentoval složení sněmů a jejich jednání. Článek na první straně se většinou věnoval domácí politické situaci, jak na lokální, tak na celostátní úrovni, rozložení politických sil, jejich zástupcům a činům. Občas jednal článek o zahraniční politice, většinou se týkala Německa. Dá se předpokládat, že úvodní článek vyjadřoval názor redakce, i když nebyl uveden autor. O tom svědčí umístění článku, způsob, kterým byl často psán (v první osobě) a emoční styl.

Ve třetím ročníku z roku 1875 zasáhla dvakrát státní cenzura.⁹⁹ V dalším roce opět dvakrát.¹⁰⁰ V roce 1877 jednou,¹⁰¹ v roce 1878 dvakrát.¹⁰² Na první straně vydání se objevilo prohlášení a informace o konkrétním článku v jednom z předchozích čísel a důvod cenzury.¹⁰³

⁹⁵ *Trautenauer Wochenblatt*, 19. 12. 1870, roč. 3, č. 51, s. 1.

⁹⁶ *Trautenauer Wochenblatt*, 28. 3. 1870, roč. 3, č. 13, s. 5-6.

⁹⁷ *Trautenauer Wochenblatt*, 31. 10. 1871, roč. 4, č. 44, s. 1.

⁹⁸ *Trautenauer Wochenblatt*, 25. 4. 1871, roč. 4, č. 17, s. 1.

⁹⁹ *Trautenauer Wochenblatt*, 1875, roč. 8, č. 18 (3. 5. 1875), s. 1, a č. 43 (25. 10. 1875), s. 1.

¹⁰⁰ *Trautenauer Wochenblatt*, 1876, roč. 9, č. 25 (19. 6. 1876), s. 1, a č. 39 (25. 9. 1876), s. 1.

¹⁰¹ *Trautenauer Wochenblatt*, 22. 5. 1877, roč. 10, č. 21, str. 1.

¹⁰² *Trautenauer Wochenblatt*, 1878, roč. 11, č. 24 (17. 6. 1878), s. 1, a č. 26 (1. 7. 1878), s. 1.

¹⁰³ Viz příloha č. 8.

Jednalo se například o kritiku vlády, kritický postoj k určitým ministrům nebo zákonům, zesměšňování císaře, popis a komentování vojenských sil a jejich umístění, nebo kritizování českých poslanců nebo Čechů obecně. Cenzura byla prohlášena krajským soudem a zakázala další šíření daného čísla. Pro vydavatele měl zásah ekonomický dopad. V jednom případě vysvětluje redakce *Trautenuer Wochenblatt* svým čtenářům, že vyrozumění o cenzuře jim bylo doručeno až v neděli ráno, v době, kdy už měli v tisku nové číslo. Výtisky museli tedy zahodit a nahradit novými, aby na první straně mohlo být státem požadované oznámení o cenzuře. Ten den měl proto časopis omezený počet stran.¹⁰⁴ Nebo v jiných případech došlo k zabavení celého čísla, nejen ke kritice jednotlivých vět. Redakce časopisu *Trautenuer Wochenblatt* se v jednom takovém případě rozhodla, že pro druhé vydání vymaže všechny články, které cenzorům nevyhovovaly, a nechá tato místa ve výtisku prázdná.¹⁰⁵ Došlo k menšímu zpoždění vydání čísla, za což se redakce na první straně svým čtenářům omluvila a podala vysvětlení.¹⁰⁶

Koncem tohoto desetiletí se v časopise častěji objevují celé zápisy setkání nebo schůzek politických uskupení nebo spolků. Například setkání rakouských liberálních poslanců německé národnosti v Linci¹⁰⁷ nebo setkání spolku pro historii Němců v Čechách (*Verein für Geschichte der Deutschen in Böhmen*), kde se odehrávaly politické diskuse.¹⁰⁸

Zvyšuje se také počet článků, ve kterých poslanci, zastupující německé obyvatele Čech, povzbuzují své voliče, aby šli k volbám a volili kandidáty, kteří byli vždy uvedeni na konci článku. Svůj politický směr označovali za svobodomyšlný a nazývali se „Fortschrittspartei“ (Pokroková strana). Podepisovali se pod články jako „Deutsche Vertrauensmänner Böhmens“ (němečtí důvěrníci v Čechách).¹⁰⁹

Pod rubrikou „Provinz- und Lokalnachrichten“ (lokální zprávy) se od konce tohoto desetiletí občas objeví zápis ze soudního jednání v Jičíně. Například v čísle 48 roku 1879 zabral tento zápis celé čtyři strany.

¹⁰⁴ *Trautenuer Wochenblatt*, 25. 10. 1875, roč. 8, č. 43, s. 1.

¹⁰⁵ Viz příloha č. 9.

¹⁰⁶ *Trautenuer Wochenblatt*, 17. 6. 1878, roč. 11, č. 24, s. 1.

¹⁰⁷ *Trautenuer Wochenblatt*, 1. 9. 1879, roč. 12, č. 35, s. 5.

¹⁰⁸ *Trautenuer Wochenblatt*, 9. 9. 1879, roč. 12, č. 23, s. 1.

¹⁰⁹ *Trautenuer Wochenblatt*, 23. 6. 1879, roč. 12, č. 25, s. 1.

3.6.2. 1880–1890

Od roku 1880 se tématu vztahu mezi Čechy a Němci věnuje výrazně více článků a dá se pozorovat stupňování napětí mezi těmito národy. Jedna oblast, která vzbuzovala negativní emoce, byla otázka rovnoprávnosti mezi češtinou a němčinou ve styku s úřady a soudy. V roce 1880 vydala vláda nařízení, ve kterém zrovnoprávňovala němčinu a češtinu u státních úřadů ve vnější komunikaci.¹¹⁰ To znamenalo, že žádosti úřadům se mohly podávat v obou jazycích a úřad musel odpovědět v tom jazyce, v kterém žádost byla podána. Nicméně němčina zůstávala vnitřním úředním jazykem a úředníci nemuseli ovládat oba jazyky. K tématu jazykového vyrovnání se časopis opakovaně vrací až do konce své existence.

Pod rubrikou fejton umístila redakce článek, který vyšel v *Neue freie Presse* s názvem „Das Deutschthum in Böhmen“ (Němectví/Němci v Čechách).¹¹¹ Autor článku, který není uveden, se obává, že Češi se snaží o vytlačení Němců z Čech a považuje to za ohrožení kultury a vědy, které by vedlo k upozadění Rakouska jako kulturní velmoci. Tento názor o kulturní nadřazenosti Němců přetrvává a objevuje se i v dalších článcích pozdějších ročníků. Měl kořeny v období na přelomu 18. a 19. století, kdy Češi byli malým, chudým, bezvýznamným národem, který byl obklopen německou nadvládou.¹¹² Neměli žádné vlastní vyšší školství, žádnou majetnou vzdělanou vrstvu. Do habsburské říše pronikaly civilizační změny ze západu. Hlavním jazykem, kterým se všechny národy říše měly dorozumět, se stala němčina, která, jako jediný jazyk, byla v té době dostatečně rozvinutá. Změny, které přineslo osvícenské období, vedly k českému obrození a k „dohánění“ německého náskoku. Nicméně ke konci 19. století, zástupci názoru o nadřazenosti Němců rádi přehlíželi výkony Čechů a nechtěli uznat proměny, které směřovaly k zmenšení civilizačních rozdílů mezi oběma národy.¹¹³

Redakce mluví o „válce“ mezi Čechy a Němci a stěžuje si, že ve svém rozzuření nevidí opravdové nepřátele národů: klerikální a feudální zástupce v politice.¹¹⁴ Vidí vinu především na straně českých zástupců v politice a mluví o velikášství Čechů.¹¹⁵ Emanuel Rádl ve své knize *Válka Čechů a Němců*, kterou napsal v roce 1928, vidí původ pro tento konflikt

¹¹⁰ M. BOROVIČKA – J. KAŠE – J. P. KUČERA – P. BĚLINA, *Velké dějiny země Koruny české*, sv. XII.a, s. 297.

¹¹¹ *Trautenauer Wochenblatt*, 10. 5. 1880, roč. 13, č. 19, s. 1-3.

¹¹² Jan KŘEN, *Konfliktní společenství: Češi a Němci 1780–1918*, Praha 2013, s. 19.

¹¹³ Tamtéž, s. 174-175.

¹¹⁴ *Trautenauer Wochenblatt*, 21. 6. 1880, roč. 13, č. 25, s. 1.

¹¹⁵ *Trautenauer Wochenblatt*, 25. 10. 1880, roč. 13, č. 43, s. 1.

v slabosti vlády (panovníka a šlechty) už od konce dob Přemyslovců.¹¹⁶ Chybějící společné ideje, politické, literární, náboženské a další, bránily asimilaci Čechů a Němců.¹¹⁷ Nedošlo k splynutí obou národů, ale oba existovaly jako dva kmeny vedle sebe. Spojovala je jen věrnost k panovníkovi, dokud byl dobrý.¹¹⁸ Kdykoliv byl panovník slabý, zesílily antipatie k druhému kmenu. Z toho hlediska můžeme výše uvedený výrok redakce *Trautenuer Wochenblatt* posoudit jako stížnost na chybějící společnou ideu, která by mohla překonat konflikt mezi Čechy a Němci.

Unifikace správy habsburské říše, která zahrnovala i jazyk, vedla od šedesátých let 18. století k vytlačení neněmeckého jazyka z oblasti veřejného života a komunikace.¹¹⁹ V Čechách to znamenalo, že budoucí české společenské elity měly vzdělání v němčině a teprve vlivem osvícenské ideologie si postupně uvědomovali, k jakému ponížení českého obyvatelstva docházelo. „Uvědomění si spojitosti mezi jazykovou výbavou a ‚méněcenným‘ sociálním zařazením“¹²⁰ vedla k negativnímu vnímání německví. „Národní nenávist se stala od té doby standardní výbavou českého národního hnutí.“¹²¹

Celá osmdesátá léta 19. století ukazují v časopise *Trautenuer Wochenblatt* velký nárůst článků, které kritizují Čechy. Společně s tím nacházíme i značnou kritiku vlády ve Vídni. Příímý následek tohoto tematického zaměření jsou časté zásahy cenzurních orgánů. Informace o cenzuře se nachází opět na první straně časopisu s uvedením článku a pasáží, které nevyhovovaly a důvod k zásahu cenzorů. Takový článek vyšel většinou o jedno až dvě čísla před touto informací. Následek cenzury znamenalo zabavení celého výtisku daného čísla. Mezi roky 1881 a 1885 zasáhla cenzura celkem 24krát.¹²²

Nejčastější důvod pro cenzuru bylo „provinění proti veřejnému klidu a pořádku“, „nepřátelství proti různým etnickým skupinám“, „nedostatek úcty k císaři“, „podnícení k nenávisti k státní správě“, „podnícení k nenávisti mezi Němci a Čechy“, „podnícení k nenávisti mezi třídami“ (nenávist proti zástupcům velkého průmyslu a občanské společnosti).¹²³ Redakce na tyto zásahy cenzorů často reagovala poznámkou, že v tisku se nesmí psát nic negativního o Čechách a o problémech, které panují mezi Němci a Čechy. To

¹¹⁶ Emanuel RÁDL, *Válka Čechů s Němci*, Praha 1993, s. 74.

¹¹⁷ Tamtéž, s. 82.

¹¹⁸ Tamtéž.

¹¹⁹ M. HLAVAČKA, *České země v 19. století*, s. 57.

¹²⁰ Tamtéž.

¹²¹ Tamtéž, s. 58.

¹²² *Trautenuer Wochenblatt*, 1881, roč. 14, č. 29, 33, 36, 41, 49. *Trautenuer Wochenblatt*, 1882, roč. 15, č. 4, 8, 11, 25, 27, 41, 42. *Trautenuer Wochenblatt*, 1884, roč. 17, č. 10, 20, 25, 28, 32, 34, 36, 39, 48. *Trautenuer Wochenblatt*, 1885, roč. 18, č. 39. (Pozn. : uvedena jsou čísla, ve kterých se o cenzuře informuje.)

¹²³ Tamtéž.

mělo podle časopisu za následek, že noviny byly pak nuceny psát o věcech, které čtenáře nezajímají.¹²⁴ Úlohu lokálního tisku, ke kterému počítají časopis *Trautenauer Wochenblatt*, vidí autoři jasně: přinášet zprávy o politickém dění občanům mimo velká centra, v duchu liberálního a pokrokového postoje. Většina tisku zastupuje podle redakce *Trautenauer Wochenblatt* vlivné skupiny. Tisk by měl být v první řadě hlasem lidu. *Trautenauer Wochenblatt* postrádá v jiných novinách upřímné přesvědčování svých čtenářů.¹²⁵ Nevidí v tisku, který podává oficiální názor vládnoucích, opravdu to, co si lidi myslí. Jako příklad uvádí proces proti redaktorům časopisu *Tagblatt* a *Vorstadtzeitung*, kteří byli odsouzeni k čtyřem týdnům vězení.¹²⁶ Redaktor časopisu *Trautenauer Wochenblatt* argumentoval, že cenzura nezachází stejně s německými jako s českými novinami. Byl přesvědčen, že proti českému burcování proti Němcům v českém tisku zakračovala cenzura mnohem méně, než když Němci psali kriticky o Češích.¹²⁷ Toto tvrzení nejde tak snadno potvrdit ani vyvrátit. „Cenzurní poměry mezi lety 1863 a 1918 v habsburské monarchii zůstávají dosud nedostatečně probádanou oblastí.“¹²⁸ Například statistické zpracování konfiskovaných tiskovin za období 1881 až 1912 nerozlišuje žánr tiskoviny nebo jazyk textu.¹²⁹ Dá se však říci, že ke konfiskacím docházelo především v Čechách, kde došlo až k 40,5 % všech konfiskací v Předlitavsku.¹³⁰

Důležitá témata v tomto desetiletí byla následující: informace o politickém dění v říšském a zemském sněmu, dále o vládních rozhodnutích, změnách v zákonech o školství, jazykové debatě (otázka rovnoprávnosti češtiny na úradech, výuky češtiny a němčiny na školách, a jazykových požadavcích u úředníků), o porozumění mezi národy v říši, o česko-rakouském vyrovnání a informace o klerikálních stranách.

Podstatnou část časopisu zaplňují zprávy o setkáních politických zástupců liberální strany, seznamy kandidátů, výzvy k volbám a informace o politických směrech německých poslanců. Redakce opakovaně zdůrazňuje důležitost jednoty všech německých politických zástupců a lituje rozhádanost mezi nimi.¹³¹ Podle ní bylo nutné, aby všichni volili německé

¹²⁴ *Trautenauer Wochenblatt*, 25. 7. 1881, roč. 14, č. 30, s. 1.

¹²⁵ *Trautenauer Wochenblatt*, 24. 11. 1884, roč. 17, č. 47, s. 1.

¹²⁶ Tamtéž.

¹²⁷ *Trautenauer Wochenblatt*, 12. 12. 1881, roč. 14, č. 51, s. 1.

¹²⁸ Michael WÖGERBAUER – Petr PÍŠA – Petr ŠÁMAL a kol., *V obecném zájmu. Cenzura a sociální regulace literatury v moderní české kultuře 1749–2014*, Svazek I/1749-1938, Praha 2015, s. 503.

¹²⁹ Tamtéž, s. 507.

¹³⁰ Tamtéž.

¹³¹ *Trautenauer Wochenblatt*, 28. 2. 1887, roč. 20, č. 9, s. 1.

zástupce, aby Češi nezískali převahu v zastoupení obchodních komor nebo dalších důležitých orgánech.¹³²

Dnešní čtenář časopisu nabývá dojem, že Němci v Čechách bojovali sami proti nepřátelským Čechům, nedostatečné podpoře ze strany vlády a nepochopení své situace ze strany německy mluvících obyvatel rakouského území.¹³³ Časopis například píše, že při vystoupení německých cvičenců z Čech na okresní cvičební besedě v dolnorakouském Kremsu byli Němci z Čech zesměšňováni. Tento článek je zajímavý i v tom, že poukazuje na antisemitismus Němců v Rakousku, kteří podle časopisu vidí hlavního nepřítele v Židech, a ne v Češích.¹³⁴ Ale s nepochopením své těžké situace se podle časopisu Němci v Čechách nesetkávali jen u krajanů v monarchii, ale i u Němců v Německu. Časopis proto navrhoval, aby brožury rozdávané na návštěvách v Německu informovali tamní obyvatelé, jak Němci bojují o svá práva. Koncem osmdesátých let mohla redakce spokojeně konstatovat, že konečně se v tisku v Německu začínají zajímat o své krajany v Čechách.¹³⁵ Dalším stálým nepřítelem Němců v Čechách podle časopisu *Trautenauer Wochenblatt* byli zástupci feudálních a klerikálních kruhů, kteří byli spíše na straně Čechů než Němců.¹³⁶

V létě 1888 časopis psal, že „válka proti německému v Rakousku nepřetržitě kráčí kupředu“.¹³⁷ Redakce si v článku z 3. února 1890 oddechla až na konci tohoto sledovaného desetiletí, poté, co došlo v lednu 1890 k dohodě mezi Čechy a Němci v takzvaných Vídeňských punktacích.¹³⁸ V dohodě viděl možnost k usmíření a uklidnění situace.¹³⁹ Nicméně koncem roku se časopis vrací k pesimistickému pohledu na česko-německé vztahy, když konstatoval, že díky rostoucí popularitě Mladočechů, kteří byli proti dohodě, se nepodařilo dohodu naplnit.¹⁴⁰

3.6.3. 1891–1908

Od roku 1891 neměl první článek vždy jen datum a místo vydání, ale někdy konkrétní titul, nebo i podtitul. Takže bylo jasnější, o čem článek pojednával. Na dolní části prvních čtyř

¹³² *Trautenauer Wochenblatt*, 13. 2. 1888, roč. 21, č. 7, s. 1.

¹³³ *Trautenauer Wochenblatt*, 5. 9. 1887, roč. 20, č. 36, s. 1.

¹³⁴ Tamtéž.

¹³⁵ *Trautenauer Wochenblatt*, 5. 11. 1888, roč. 21, č. 45, s. 1.

¹³⁶ *Trautenauer Wochenblatt*, 6. 8. 1888, roč. 21, č. 32, s. 1.

¹³⁷ *Trautenauer Wochenblatt*, 13. 8. 1888, roč. 21, č. 33, s. 3: „Der Krieg gegen das Deutschthum in Oesterreich schreitet unaufhaltsam voran“.

¹³⁸ Jiří KOŘÁLKA, *Češi v habsburské říši a v Evropě 1815–1914*, Praha 1992, s. 164.

¹³⁹ *Trautenauer Wochenblatt*, 3. 2. 1890, roč. 22, č. 5, s. 1.

¹⁴⁰ *Trautenauer Wochenblatt*, 1890, roč. 22, č. 48, s. 1.

až pět stran se stále nacházel fejton. K obvyklým rubrikám přibyly ještě rubrika „tuzemsko“, občas rubrika „zahraničí“, kde se psalo hlavně o událostech v Německu, a občas rubrika „malá kronika“, která přinášela krátké zprávy o politických jednáních a volbách v zahraničí a o úmrtí osobností. Po šestnácti letech měl časopis nového redaktora (Josef Zökler) a dá se předpokládat, že to bylo důvodem pro mírné změny ve vzhledu nebo uspořádání textu.

V tomto sledovaném období pokračuje negativní zpravodajství o Češích. Hlavní kritika teď ale už nemířila na Staročechy, ale na Mladočechy, kteří roku 1891 vyhráli volby do říšské rady.¹⁴¹ Další politický směr, který byl velmi často v článcích kritizován, reprezentovali klerikální zástupci. Také jazyková otázka zůstává jedno z hlavních témat. Další v tomto sledovaném období byla „čechizace“ (*Tschechisierung*), panslavismus, vyrovnání mezi Čechy a Němci, založení okresního soudu v Trutnově, volební reformy, české ústavní právo, vztahy s Uhry a problémy ve lnářském průmyslu.

Jedno téma, které se v tomto období začínalo v článcích opakovat, je antisemitismus. Je zajímavé, když si uvědomíme jeho historický vývoj a následky pro celou Evropu. Články nabízí zajímavý pohled na antisemitismus v Rakousku-Uhersku z perspektivy liberálních Němců žijících v Čechách. *Trautenuer Wochenblatt* přinesl na straně tři, čísla osmnáct, roku 1891 pod rubrikou „zahraničí“ (připomeňme, že rubrika se zaměřovala především na zprávy z Německa), informace o debatě v německém říšském sněmu o židech. Článek popisoval, jak německý ministr spravedlnosti pokáral jednoho místního soudního prezidenta za rozhodnutí, že židi nesmí být členy poroty. Ve stejném roce vyšly další články, v rubrikách „lokální zprávy“ a „tuzemsko“¹⁴² o sblížování mezi českými (Mladočechy) a antisemitskými politiky. Články kritizují jejich nápady o spojených státech Rakouska, které považují za směšné. Redakce pozoruje na začátku sledovaného období nárůst antisemitských výroků, stále je ale považuje za okrajové. Přináší příklad antisemitského sloganu „Kauft nicht bei Liberalen“ (nekupujte u liberálů), který se redakci, která sebe označovala za liberální, samozřejmě nemohl líbit. V roce 1933 se tento slogan v Německu přeměnil na „Kauft nicht bei Juden“ (nekupujte u Židů).

Opakovaně časopis *Trautenuer Wochenblatt* kritizuje antisemitské výroky u politiků nebo v jiných časopisech.¹⁴³ Zpočátku se objevovalo téma antisemitismus v rubrikách uvnitř časopisu, ale postupně se o něm psalo v hlavním článku na první straně. Dokládá to

¹⁴¹ Michael BOROVIČKA – Jiří KAŠE – Jan P. KUČERA – Pavel BĚLINA, *Velké dějiny zemí Koruny české*, sv. XII.b, Praha 2013, s. 18.

¹⁴² *Trautenuer Wochenblatt*, 1891, roč. 24, č. 33 (17. 8. 1891), s. 5 a č. 34 (24. 8. 1891), s. 2

¹⁴³ Například časopis „Ostdeutsche Rundschau“, který redakce hodnotí jako německo-nacionálně-antisemitský a považuje jeho názory za kuriozní a zrůdné. (*Trautenuer Wochenblatt*, 16. 4. 1894, roč. 27, č. 16, s. 1).

narůstající míru důležitosti v očích redakce. Nebylo to ale jen proto, že by redakce měla jiný postoj k židům, ale také proto, že pozorovala čím dál tím víc, jak protižidovské postoje mohly sblížit různé politické oponenty liberální strany. Nelíbilo se jí spojení mezi českými a antisemitskými politiky, kteří v říšském sněmu hlasovali společně.¹⁴⁴ S hrůzou sledovali vzestup Karla Luegera¹⁴⁵ v čele rakouské křesťanskosociální strany a jeho volbu za starostu Vídně.¹⁴⁶ Jeho strana stála v očích redakce proti svobodě a rozumu. Lueger byl v časopise opakovaně popsán jako antisemita. Podle časopisu *Trautenauer Wochenblatt* byl největší problém v tom, že němečtí poslanci byli mezi sebou rozhádaní a zabraňovali tak úspěšnému postupu proti Slovanům. Časopis opakovaně vyzívá své čtenáře k sjednocení všech Němců v Čechách. Cílem bylo bránit „německou půdu proti snahám Čechů jí získat“.¹⁴⁷ Redakce hodnotila německojazyčné politické zástupce jako rozhádané a nejednotné a měla z historického pohledu pravdu.¹⁴⁸

Ve sledovaném období se v časopise opakovaně setkáváme s výrazem „Tschechisierung“ (čechizace). Pro redakci to znamenalo rozpínání se českého národa na německojazyčném území Čech, počestění německých názvů obcí, změna poměru v počtu českých a německých obyvatel v obcích v důsledku přistěhování a větší porodnosti, nárůst českých obchodníků a řemeslníků, jejich ekonomický vzestup, volba Čechů do zastupitelství měst a vytlačení německojazyčných zástupců. To vše považovala redakce za plánovanou čechizaci německé půdy ze strany Čechů.¹⁴⁹ V očích redakce jednala vláda a cenzura vždy v neprospěch Němců v Čechách. Ať už se to týkalo tisku, nebo nějakých konfliktů na občanských akcích. České noviny mohly, podle redakce, psát, co chtěly, nebo i lhát, ale německojazyčné byly při kritice Slovanů cenzurovány.¹⁵⁰ Čtenář časopisu má dojem, že Němci v Čechách bojovali zoufale za své přežití a neměli žádnou podporu, ani od Němců žijících v Rakousku, ani od centrální vlády ve Vídni. Názor redakce byl, že Češi Němce

¹⁴⁴ *Trautenauer Wochenblatt*, 23. 11. 1896, roč. 29, č. 47, s. 1, článek s titulem „Tschechen und Antisemiten“ o společném hlasování mezi Kramářem a Luegerem v říšském sněmu proti maďarským poslancům.

¹⁴⁵ Karl Lueger (1844–1910): Rakouský politik a starosta Vídně v letech 1897 až 1910. Stává se členem říšské rady v roce 1885 a roku 1890 je zvolen poslancem zemského sněmu. Roku 1893 spoluzaložil Křesťansko-sociální stranu. Strana byla oponentem liberalismu a brojila proti moci tisku. Lueger se negativně vyjadřoval o Židech a kritizoval velkokapitál.

¹⁴⁶ *Trautenauer Wochenblatt*, 23. 9. 1895, roč. 28, č. 38, s. 1.

¹⁴⁷ *Trautenauer Wochenblatt*, 31. 8. 1896, roč. 29, č. 35, s. 5.

¹⁴⁸ M. BOROVIČKA – J. KAŠE – J. P. KUČERA – P. BĚLINA, *Velké dějiny země Koruny české*, sv. XII.b, s. 163.

¹⁴⁹ *Trautenauer Wochenblatt*, 25. 1. 1892, roč. 25, č. 4, s. 1.

¹⁵⁰ Tamtéž.

nenáviděli a opakované varování před českou vypočítavostí a agresivitou, bohužel, nemělo žádný vliv na centrálu ve Vídni.¹⁵¹

V roce 1900 viděla redakce časopisu jedinou cestu k pokojnému soužití mezi Čechy a Němci v rozdělení Čech na německé a české okresy podle národnosti většiny obyvatel.¹⁵² Se zájmem pozorovala, že stejný cíl sledovaly některé české obce.

Zajímavou historickou informaci přináší mapa Čech a statistické údaje o rozložení německojazyčných a českojazyčných oblastech.¹⁵³ Podle těchto informací žilo v Čechách koncem 19. století 2 320 000 Němců (37,2 %) a 3 940 000 Čechů (62,8 %).¹⁵⁴

K již popsaným tématům věnuje zpravodajství časopisu na začátku nového století více pozornosti radikálním německým stranám. Jednalo se o německé radikály a všenněmeckou stranu (*Deutschradikale* a *Alldeutsche*). Znovu a znovu si redakce stěžuje, jak jsou Němci celé rakousko-uherské říše rozhádaní, místo aby čelili čechizaci nebo slavizaci z jihu. Domluvě mezi Čechy a Němci podle redakce vždy zabránili zástupci feudálů a všenněmecké strany a všechny pokusy o usmíření ztroskotaly.¹⁵⁵ Daleko častěji ale házela redakce celou vinu na Čechy, kteří ve sněmu neměli snahu se dohodnout a aktivně šířili nenávist vůči Němcům.¹⁵⁶ V roce 1903 popsal časopis politický sestup Mladočechů a všiml si nové politické osobnosti, T. G. Masaryka, o které prohlásil: „...der beste, klügste Kopf unter den Tschechen“ („...nejlepší, nejchytřejší hlava mezi Čechy“).¹⁵⁷

Redakce se nestačila divit, jak české noviny vzbuzovaly dojem, že se Čechům dařilo špatně a byli germanizací utlačováni. Viděla pravdu v pravém opaku.¹⁵⁸ V roce 1904 byli Češi a s nimi související problémy tématem skoro každého úvodního článku. Intenzita, s jakou redakce vykreslovala nedorozumění a častější násilné konflikty mezi Čechy a Němci se v tomto desetiletí ještě zvýšila. Podle ní byli Češi nenasytní, požadovali stále víc (českou univerzitu, česká gymnázia a školy, jazykovou rovnoprávnost, větší politické zastoupení) – chtěli dobýt, ne se dohodnout.¹⁵⁹

Na začátku nového století je častější téma vztah Maďarů k Rakousku. Roku 1904 se na první stranu dostal i konflikt na Balkáně a sílící obavy z války.¹⁶⁰ Další témata v tomto období

¹⁵¹ *Trautenauer Wochenblatt*, 20. 9. 1897, roč. 30, č. 38, s. 1.

¹⁵² *Trautenauer Wochenblatt*, 12. 11. 1900, roč. 33, č. 46, s. 3.

¹⁵³ Viz příloha č. 10.

¹⁵⁴ *Trautenauer Wochenblatt*, 7. 2. 1898, roč. 31, č. 6, příloha.

¹⁵⁵ *Trautenauer Wochenblatt*, 23. 12. 1901, roč. 34, č. 51, s. 1.

¹⁵⁶ *Trautenauer Wochenblatt*, 19. 1. 1903, roč. 36, č. 3, s. 1.

¹⁵⁷ *Trautenauer Wochenblatt*, 6. 4. 1903, roč. 36, č. 14, s. 1.

¹⁵⁸ *Trautenauer Wochenblatt*, 3. 8. 1903, roč. 36, č. 31, s. 1.

¹⁵⁹ *Trautenauer Wochenblatt*, 2. 4. 1906, roč. 39, č. 14, s. 1.

¹⁶⁰ *Trautenauer Wochenblatt*, 22. 2. 1904, roč. 37, č. 8, s. 1.

jsou vysoké daně, obchodní politika Rakouska-Uherska, reforma volebního práva. V roce 1907 bylo zavedeno rovné volební právo pro všechny muže od 24 let.¹⁶¹ Velmi podrobně informoval časopis *Trautenuer Wochenblatt* o prvních volbách po volební reformě do říšského a do zemského sněmu (1907 a 1908) a také o volbách do obchodní komory. Jako vždy, vyzývá redakce své čtenáře k jednotě mezi Němci a k volbě německých zástupců. Toto přání se však nenaplnilo. Došlo k další národní a politické roztržštěnosti, která charakterizovala celé předválečné období.¹⁶² Říšský sněm byl často rozhádaný a nefunkční.

3.6.4. 1909–1916

Od roku 1909 začínají na první straně časopisu převažovat mezinárodní vztahy Rakouska-Uherska a situace v zahraničí. Časopis srovnává hospodářskou situaci v říši s tou v okolních zemích. Celkově pohled redakce mířil častěji do světa (tzn. dál, než do Německa).

„Stará“ témata z předchozích let ale zůstávají: jazyková otázka, vztahy mezi Čechy a Němci, čechizace. Na úvod nového desetiletí konstatoval časopis, že se už dvacet let bezvýsledně jedná o vyrovnání mezi Čechy a Němci.¹⁶³

Od roku 1909 rostl počet zpráv ze světa, které vyjadřovaly obavy z ohrožení míru. Přibyla také hospodářská témata. V roce 1911 přinášel časopis naposled podrobné informace o volbách do říšského sněmu, do obecního zastupitelstva města Trutnov a do liberecké obchodní a živnostenské komory. „Český problém“ byl nadále tématem článků, ale pohled na mezinárodní situaci se stal častějším. Od druhé poloviny roku 1912 je hlavním tématem válka na Balkáně. Balkánský svaz (Černá Hora, Srbsko, Bulharsko a Řecko) útočil proti Turkům v Makedonii.¹⁶⁴ Zajímavé je, že 50. číslo roku 1912 bylo celé zabaveno cenzury a v archivu se nachází druhé vydání, které už neobsahovalo články o válce na Balkáně.¹⁶⁵

Rok 1913 přinesl opět řadu článků k různým konfliktům na mezinárodním poli, ale téma česko-německé vyrovnání se posunulo trochu víc do popředí. Poprvé je pod článkem na první

¹⁶¹ M. BOROVIČKA – J. KAŠE – J. P. KUČERA – P. BĚLINA, *Velké dějiny země Koruny české*, sv. XII.b, s. 211.

¹⁶² Tamtéž, s. 163.

¹⁶³ *Trautenuer Wochenblatt*, 24. 1. 1910, roč. 43, č. 4, s. 1.

¹⁶⁴ Norman DAVIES, *Evropa. Dějiny jednoho kontinentu*, Praha 2000, s. 890.

¹⁶⁵ *Trautenuer Wochenblatt*, 9. 12. 1912, roč. 45, č. 50: Nad titulem časopisu je uvedeno „Nach der Beschlagnahme zweite Auflage“ (po zabavení druhé vydání).

straně výslovně uveden redaktor Max J. Siegel, který obsadil tuto pozici na konci roku 1912.¹⁶⁶

Další zajímavost se poprvé objevuje na straně sedm 50. čísla roku 1913. Je to malý odstavec, který je mezi textem článků, ale jedná se pravděpodobně o inzerát: „!!Deutsche, kauft bei Deutschen!! (Němci, kupujte u Němců).¹⁶⁷ Jak už u výroku, uvedeném výše („Kauft nicht bei Liberalen“), i tento výrok mrazivě připomíná hesla nacistů o dvacet let později („Kauft nicht bei Juden“).

Rok 1914 začal pro časopis jako vždy. Vzhled a témata byla obvyklá: česko-německé vyrovnání, negativní články o Čechách, konflikt na Balkáně a mezinárodní situace. Od okamžiku vyhlášení války mezi Rakousko-Uherskem a Srbskem po zavraždění následníka trůnu v Srbsku se uspořádání časopisu zásadně změnilo. Nejdříve došlo k cenzuře několika pasáží kvůli podáním vojenských informací (z hlediska cenzorů).¹⁶⁸ Pak redakce oznámila, že *Trautenauer Wochenblatt* bude s okamžitou platností vycházet dvakrát týdně, v pondělí a ve čtvrtek.¹⁶⁹ Všechny zprávy jednaly od srpna 1914 až do konce roku 1916 o válce. Nechyběla přesvědčená prohlášení o síle vlastní armády. První vnitropolitický článek se objevil až 20. března 1916, který informoval o požadavcích německé části Čech (*Deutschböhmen*) za větší autonomii. Konec roku 1916 uzavírá redakce s nadějí, že se blíží mír.

3.7.Redaktoři a vydavatelé časopisu *Trautenauer Wochenblatt*

Následující tabulka znázorňuje změnu v redaktorech a vydavatelích analyzovaného periodika. Nejdéle působícím redaktorem a vydavatelem byl Carl Hoser. V posledním sloupci je uvedena informace o názvu časopisu a podnázvu, který odkazuje na politický směr.

Následují informace o vybraných redaktorech časopisu. Autorovi bakalářské práce se nepodařilo zjistit více biografických informací, než je uvedeno. Dá se ale říci, že redaktoři a vydavatelé byli politicky angažovaní a cítili poslání, informovat o politickém dění v zemi a šířit jejich politický názor. V českých zemích bylo běžné, že vydavatelé časopisů byli současně poslanci, jejichž řemeslo byla také žurnalistika.¹⁷⁰

¹⁶⁶ *Trautenauer Wochenblatt*, 2. 6. 1913, roč. 46, č. 22, s. 1.

¹⁶⁷ Viz příloha č. 11.

¹⁶⁸ *Trautenauer Wochenblatt*, 10. 8. 1914, roč. 47, č. 32, s. 1.

¹⁶⁹ Tamtéž.

¹⁷⁰ H. RUMPLER – P. URBANITSCH, *Die Habsburger Monarchie 1848–1918*, sv. VIII., 2. díl, s. 1867.

rok	redaktor	vydavatel	Název/změny
1868	Gustav Foglar	Gustav Foglar	<i>Trautenuer Wochenblatt (TW)</i>
1869	Gustav Foglar	Gustav Foglar	dtto
1870	Gustav Foglar	Robert Rauch	dtto
1871	R. Foglar	R. Foglar	dtto
1872	J. Hoser	Ignaz Etrich	dtto
1873	Carl Hoser	Carl Hoser	dtto
1874	Carl Hoser	Carl Hoser	dtto
1875	Carl Hoser	Carl Hoser	dtto
1876	Carl Hoser	Carl Hoser	dtto
1877	Carl Hoser	Carl Hoser	dtto
1878	Carl Hoser	Carl Hoser	dtto
1879	Carl Hoser	Carl Hoser	dtto
1880	Carl Hoser	Carl Hoser	dtto
1881	Carl Hoser	Carl Hoser	dtto
1882	Carl Hoser	Carl Hoser	dtto
1883	Carl Hoser	Carl Hoser	od č. 49: <i>TW/Organ der deutsch-liberalen Partei</i>
1884	Carl Hoser	Carl Hoser	dtto
1885	Carl Hoser	Carl Hoser	dtto
1886	Carl Hoser	Carl Hoser	dtto
1887	Carl Hoser	Carl Hoser	dtto
1888	Carl Hoser	Carl Hoser	dtto
1889	Carl Hoser	Carl Hoser	dtto
1890	Carl Hoser	Carl Hoser	dtto
1891	Josef Zörkler/Carl Hoser	Carl Hoser	dtto
1892	Josef Zörkler/Josef Schwaab	Carl Hoser	dtto
1893	Josef Schwaab	Carl Hoser	dtto
1894	Josef Schwaab/Josef Potuczek/Carl Hoser/Richard Batka	Carl Hoser	dtto
1895	Richard Batka/Ferdinand Gruner	Carl Hoser	od č. 51: <i>TW/Organ der deutschfortschrittlichen Partei</i>
1896	Ferdinand Gruner	Carl Hoser	dtto
1897	Ferdinand Gruner	Carl Hoser	dtto
1898	Ferdinand Gruner	Carl Hoser	od č. 2: <i>TW/Organ der deutschen Fortschritts-Partei</i>
1899	Ferdinand Gruner	Carl Hoser	dtto
1900	Ferdinand Gruner/Carl Hoser	Carl Hoser	dtto
1901	Carl Hoser/Wilhelm Schneider	Carl Hoser	dtto
1902	Wilhelm Schneider	Carl Hoser	dtto
1903	Wilhelm Schneider	Carl Hoser	dtto
1904	Wilhelm Schneider/Carl	Carl Hoser	dtto

	Hoser/L. Wolf		
1905	L. Wolf/Carl Hoser/Franz Heisler/Ernst Heisler	Carl Hoser	dtto
1906	Ernst Heisler	Carl Hoser	dtto
1907	Ernst Heisler/Carl Hoser/Hans Metzner	Carl Hoser	dtto
1908	Hans Metzner	Carl Hoser	dtto
1909	Hans Metzner	Carl Hoser	dtto
1910	Hans Metzner	Carl Hoser	od č. 10: <i>TW/Deutsch-fortschrittliches Blatt</i>
1911	Hans Metzner	Carl Hoser	dtto
1912	Hans Metzner/Max J. Siegel	Carl Hoser	dtto
1913	Max J. Siegel	Carl Hoser	dtto
1914	Max J. Siegel	Carl Hoser	dtto
1915	Max J. Siegel/Josef Walter	Carl Hoser	dtto
1916	Josef Walter	Ferdinand Gruner	od č. 102: <i>Ostböhmisches Presse („Trautenauer Wochenblatt“)</i>

Gustav Foglar (? – 1874)

První výtisk časopisu *Trautenauer Wochenblatt* je ze dne 3. srpna 1868. Jeho prvním redaktorem a současně i vydavatelem byl Gustav Foglar. Další zakladatelé byli advokát Dr. I. U. Friedrich Kubelka (úmrť 1895), Heinrich Roscher, bývalý jednatel firmy Johann Etrich.¹⁷¹

Carl Hoser (1838–1919)

Nejdéle působícím redaktorem i vydavatelem byl Carl Hoser (2. února 1838 – 19. září 1919).¹⁷² Redaktorem a současně vydavatelem byl od roku 1873 až do roku 1890. Poté pokračoval nepřetržitě jako vydavatel až do roku 1915 a občas „zaskočil“ jako redaktor, než se našel náhradník. Carl Hoser se narodil v Trutnově. V Hradci Králové absolvoval gymnázium a poté šel studovat práva do Prahy. Pracoval nejdříve jako úředník na poště, než získal v roce 1872 tiskárnu, kterou vlastnil až do 1. ledna 1917. V této tiskárně se tiskl časopis *Trautenauer Wochenblatt*. Při svém podnikání získal podporu od průmyslové rodiny Etrichů, která na Trutnovsku vlastnila mechanické přádelny lnu. Carl Hoser se celý život angažoval v německé liberální straně.

¹⁷¹ SOKA Trutnov, Kronika města Trutnov, 6. díl 1918-1924, s. 206–207.

¹⁷² Tamtéž.

Josef Schwaab (1856–1932)

Josef Schwaab¹⁷³ se narodil 12. října 1856 v České Kamenici a zemřel 19. července 1932 v Benešově nad Ploučnicí. Byl synem fabrikanta a působil nejprve šest let jako učitel v Dobrné. Poté se rozhodl pro spisovatelskou a žurnalistickou kariéru a působil v několika časopisech a novinách jako redaktor. Redaktorem *Trautenauer Wochenblatt* byl mezi lety 1892 a 1894. V roce 1897 založil v Duchcově vlastní týdeník *Duxer Deutsche Zeitung*, která se orientovala na německou lidovou stranu (*Deutsche Volkspartei*). Dlouhá léta působil jako redaktor a vydavatel tohoto časopisu, který se tiskl v jeho tiskárně v Duchcově. Jako spisovatel psal hlavně humoresky o německém nářečí v severních Čechách.

Ferdinand Gruner (1873–1920)

Ferdinand Gruner¹⁷⁴ se narodil 24. září 1873 v Bruntále jako syn drobného zemědělce a zemřel 27. května 1920 v Trutnově. Měl se stát knězem a vstoupil do německého kláštera v Opavě. Ze zdravotních důvodů musel ale toto studium opustit. Po svém uzdravení se zaměřil na žurnalistiku a stal se redaktorem časopisu *Freie Schlesische Presse* v Opavě. V roce 1895 (jako dvaadvacetiletý) se stal redaktorem časopisu *Trautenauer Wochenblatt* a zůstal v této funkci až do roku 1900. Ke konci roku 1916 se stal jeho vydavatelem, když časopis pokračoval pod názvem *Ostböhmisches Presse*. Ferdinand Gruner byl také členem městské rady.¹⁷⁵ Jeho spisovatelská činnost obsahuje několik děl v oblasti povídek, dramát a místní historie.

Josef Walter (1893–1966)

Posledním redaktorem časopisu *Trautenauer Wochenblatt* byl Josef Walter,¹⁷⁶ rodák z Horního Jiřetína. Byl politikem, poslancem, žurnalistou a spisovatelem.

¹⁷³

https://www.biographien.ac.at/oeb1/oeb1_S/Schwaab_Josef_1856_1932.xml;internal&action=hilite.action&Parameter=josef%20schwaab

¹⁷⁴

https://www.biographien.ac.at/oeb1/oeb1_G/Gruner_Ferdinand_1873_1920.xml;internal&action=hilite.action&Parameter=ferdinand%20gruner

¹⁷⁵ *Ostböhmisches Presse*, 19. 04. 1919, roč. 52, č. 31, s. 5. V článku o nových pravidlech pro komunální volby je zmínka o členovy městské rady, Ferdinandu Grunerovi.

¹⁷⁶ <https://www.deutsche-biographie.de/pnd1030486190.html#indexcontent>.

3.8. Pozdější proměny a zánik časopisu *Trautenauer Wochenblatt*

Na konci roku 1916, od čísla 102 (23. 12. 1916), se časopis *Trautenauer Wochenblatt* přejmenoval na *Ostböhmisches Presse*.¹⁷⁷ Jednalo se o předposlední číslo v tomto roce. Podnázev zůstal stejný: *Organ für geschäftliche Mitteilungen der Trautenauer Garnbörse* (Orgán pro obchodní sdělení Trutnovské lnářské burzy). Starý název časopisu byl od tohoto data uveden v závorkách. Pro veřejnost to naznačovalo pokračování časopisu. Ferdinand Gruner pokračoval jako vydavatel, Josef Walter jako redaktor. Pod tímto novým názvem časopis vycházel dvakrát týdně další čtyři roky.¹⁷⁸

Do konce roku 1918 měl časopis čtyři až osm stran. Inzeráty tvořily jednu až tři strany. Nadále bylo uspořádání textu ve třech sloupcích. Převážely krátké odstavce s informacemi o válečných událostech až do října 1918, kdy vzniklo samostatné Československo. Jeho vznik považovala redakce za politický puč a oznámila cíl vytvoření útvaru *Deutschböhmen* (německé Čechy).¹⁷⁹ Vydavatel Ferdinand Gruner zemřel v květnu 1920 a novým vlastníkem časopisu a tiskárny se stal Anton Cermann (od č. 44, 4. 6. 1920). Redaktorem se stal Karl Ansorge. Přidal se podtitul *Organ für die Deutschen in Ostböhmen* (Orgán pro Němce ve východních Čechách) a ve stejném čísle informuje redakce své čtenáře, že bude podporovat právo na sebeurčení Němců.¹⁸⁰ Nechce podporovat určitý politický směr, ale chce zdůraznit společné a spojující cíle.

Pod názvem *Ostböhmisches Presse* končí poslední vydání v roce 1920. Od následujícího roku časopis pokračuje pod názvem *Trautenauer Tagblatt* s podnázvem *Organ für geschäftliche Mitteilungen der Trautenauer Garn-Börse* (Orgán pro obchodní sdělení Trutnovské lnářské burzy).¹⁸¹ Pod tímto názvem časopis vycházel denně až do roku 1938. *Trautenauer Tagblatt* se od třicátých let 19. století čím dál více orientoval na nacionální myšlenku a začal podporovat krajní pravici (SdP = Sudetendeutsche Partei) a jejího představitele Konrada Henleina.¹⁸²

V roce 1939 došlo opět k změně názvu na *Rundschau: Tageszeitung für das Sudetendeutsche Riesengebirge*.¹⁸³ Jednalo se o deník, který zanikl až v roce 1944. Vydavatelem byl NS-Gauverlag Sudetenland.

¹⁷⁷ Viz příloha č. 12.

¹⁷⁸ *Ostböhmisches Presse*, roč. 50 (1917) – roč. 53 (1920).

¹⁷⁹ *Ostböhmisches Presse*, 30. 10. 1918, roč. 51, č. 85, s. 1.

¹⁸⁰ *Trautenauer Tagblatt*, 4. 6. 1920, roč. 53, č. 44, s. 1.

¹⁸¹ *Trautenauer Tagblatt*, roč. 54 (1921) – roč. 71 (1938).

¹⁸² Z. RENNEROVÁ, *Historie vydávání novin na Trutnovsku od poloviny 19. století do r. 1938*, s. 85.

¹⁸³ *Rundschau: Tageszeitung für das Sudetendeutsche Riesengebirge*, roč. 72 (1939) – roč. 77 (1944).

Z liberálního časopisu, který hájil svobodu slova, byl proti omezování ze strany státu a vyjadřoval se opakovaně proti antisemitismu, se v průběhu meziválečné doby stal podporovatel nacistických myšlenek Konrada Henleina a Adolfa Hitlera.

Závěr

Vzestup novin na celém světě je úzce spojený s průmyslovou revolucí. Bez technických vynálezů a vylepšení procesů by tisk nedokázal zvýšit výrobu tak radikálně a nedokázal by oslovit tak velký počet čtenářů. Průmyslová revoluce vedla ale také k velkým společenským změnám. V důsledku se rozšířil počet čtenářů. A v neposlední řadě hrál důležitou roli politický vývoj s nárůstem občanských svobod. Přibývalo lidí, kteří měli o informace zájem a mohli si je koupit a přečíst.

Vzestup tisku novin a časopisů v českých zemích přišel později než v některých jiných částech Evropy, například v Anglii. Důvodů bylo několik: Zaprvé přišly změny průmyslové revoluce později. V důsledku toho se také pomaleji měnila společenská situace. Stát měl tisk pod velkou kontrolou a omezoval tak vznik nových periodik.

Revoluce v roce 1848/1849 přinesla krátké uvolnění omezujících předpisů a způsobila krátké oživení tisku. Po znovuzavedení státních omezení se dá ale pozorovat pokles tisku, který přetrval až do dalšího politického uvolnění od centralistické státní moci v roce 1862. Prudký vzestup počtu tištěných novin a časopisů tedy pozorujeme ve druhé polovině 19. století. Přitom počet česky psaných novin rostl mnohem rychleji než počet těch německy psaných. To koresponduje s většími změnami v česky hovořící populaci v oblasti sociální, politické a ekonomické.

Ke konci 19. století přispívaly noviny v řadě zemí významně k rozvoji politické veřejnosti. V českých zemích měly o to významnější roli v tom, že pomáhaly šířit českou jazykovou tvorbu a politické názory vztahující se na český národ. Tím přispívaly k formování národní identity. Ale i německé noviny v českých zemích byly důležitým zdrojem pro formování názorů a postavení vlastní národnostní skupiny.

Výše popsané hospodářské změny, které byly hlubší pro českojazyčnou populaci, zvětšovaly současně negativní pocity německojazyčné populace v českých zemích. Lze říci, že čím víc se probouzelo národní sebevědomí Čechů, čím víc to bylo patrné v českém tisku a politickém chování jejich zástupců, tím víc to hnalo Němce v Čechách do defensivy.

Česko-německé vztahy se začaly zhoršovat v revolučním roce 1848. Čechům se nelíbily plány pro vznik politického útvaru sjednocující všechny německojazyčné národy, v čele s Rakouskem a Pruskem.¹⁸⁴ Volby do revolučního frankfurtského sněmu Češi odmítali, protože nechtěli začlenit české země do sjednoceného Německa. Naopak pro německé

¹⁸⁴ P. BĚLINA – M. HLAVAČKA – D. TINKOVÁ, *Velké dějiny zemí Koruny české*, sv. XI.a, s. 338.

obyvatelstvo v Čechách to byla lákavá myšlenka a své zástupce do frankfurtského sněmu poslali. Olej do ohně pak v červnu 1848 přidalo svolání Slovanského sjezdu do Prahy, kterého se měli zúčastnit slovanské národy habsburské monarchie. Politický názor austroslavismu ukázal na nové sebevědomí slovanských národů. Česko-německé vztahy se zhoršovaly: „představitelé Čechů nenáviděli Němce za účast ve frankfurtském parlamentu a představitelé Němců zase Čechy za svolání slovanského kongresu. Právě v této době vznikla mezi Čechy a Němci silná nevraživost, jež pramenila ze strachu, že o státoprávní budoucnosti Rakouska a českých zemí bude rozhodnuto proti vůli druhého zemského národa.“¹⁸⁵

Časopis *Trautenuer Wochenblatt* vznikl v období začínajícího růstu počtu novin v důsledku uvolnění státních předpisů (nový tiskový zákon vyšel v roce 1862). Přesto časopis odhalil svůj politický směr až v druhém ročníku, protože bylo nadále jednodušší, obdržet povolení k založení apolitického časopisu než politického. Časopis bojoval slovem za Němce v Čechách a zároveň přesvědčoval o liberálním politickém směru. Tomu sloužilo zpravodajství o politických setkáních zástupců zemského a říšského sněmu, otisk proslovů liberálních politiků a výzvy k volbě liberálních zástupců před každými volbami.

Cílem předkládané bakalářské práce byla podrobná analýza časopisu *Trautenuer Wochenblatt*. Na jeho obsahu můžeme dobře sledovat vývoj česko-německých vztahů, a především pohled na něj ze strany Němců v českých zemích. Můžeme pozorovat nárůst negativních článků o Česích, který začal od roku 1875 a ještě se výrazně stupňoval od roku 1880. Odpovídá tomu i počet zásahů cenzury. Přitom časopis budí dojem, že Němci v Čechách bojovali sami, bez podpory vlády ve Vídni a pochopení soukmenovců v Německu. Velké obavy panovaly před čechizací Němců. Redakce časopisu byla toho názoru, že se Češi rozpínají, ať už nárůstem jejich populace, zakládáním českých škol a gymnázií, nebo požadavkům na zrovnoprávnění češtiny s němčinou. Byla přesvědčena, že půdu, na které Němci po staletí žili, si zasloužili svou poctivou prací a bylo nemyslitelné, aby z té půdy byli českým národem vytlačeni. Koneckonců stála, podle ní, německá kultura na podstatně vyšším stupni než česká. Nechtěla přiznat, že hospodářsky Češi Němce dohnali a že česká kultura v důsledku obrozeneckého procesu se rozvinula a získala sebevědomí.

Se začátkem první světové války se časopis *Trautenuer Wochenblatt* zaměřil na zpravodajství tohoto mezinárodního konfliktu a vztah mezi Čechy a Němci se upozadil. Počáteční nadšení z vlastního státu ve válečném konfliktu a jeho podpora časem zeslábla a v roce 1916, kdy časopis pod tímto titulem končí, se píše už jen o naději na mír.

¹⁸⁵ Tamtéž, s. 340.

Kromě toho, že můžeme na časopisu *Trautenuer Wochenblatt* dobře studovat dobový názor Němců na jejich situaci v českých zemích a jejich vztah k druhému největšímu národu Předlitavska, je časopis i ukázkou pro společenské a hospodářské změny v tomto období. Nárůst, obsah a vzhled inzerátů ukazuje modernizaci společnosti. Změny v podnázvu týkající se spolků a zprávy o nich v časopise znamenají zvýšenou činnost lidí ve veřejném životě. V neposlední řadě časopis *Trautenuer Wochenblatt* ukazuje vývoj politické práce a zpravodajství. Na začátku se pouze zmiňuje o kandidátech k volbám, ale postupně dává doporučení, analýzy a prostor pro zástupce liberálního politického směru. Časopis fungoval jako prostředek, kterým jeho tvůrci šířili své politické názory, názory německých liberálů.

Je zajímavé pozorovat první zmínky o antisemitismu a radikálních stranách. V časopise s liberální orientací jsou názory, které odsuzují antisemitismus a radikální strany očekávatelné. Nicméně když si uvědomíme pozdější vývoj a proměny časopisu po přechodném období po roce 1920, je to smutný konec a přeměna liberálního periodika v nacistický časopis pod kontrolou Konrada Henleina.¹⁸⁶

¹⁸⁶ Konrad Henlein byl spolujednatelství NS-Gauverlag, které bylo založeno v listopadu 1938. NS-Gauverlag byl vydavatelem posledního nástupce původního časopisu *Trautenuer Wochenblatt*. <http://www.boehmischeverlagsgeschichte.at/boehmische-verlage-1919-1945/ns-gauverlag-sudetenland/>

Seznam pramenů a literatury

A) Prameny

Národní knihovna, *Trautenauer Wochenblatt*, Trautenau: Gustav Foglar, 1868-1916, Sig. 52A 62

Národní knihovna, *Ostböhmisches Presse*, Trautenau: Ferdinand Gruner, 1916-1920, Sig. 52A 62

Národní knihovna, *Trautenauer Tagblatt*, Trautenau: Anton Cermann, 1921-1938, Sig. 52A 62

Národní knihovna, *Rundschau: Tageszeitung für das sudetendeutsche Riesengebirge*, Trautenau: NS-Gauverlag Sudetenland, 1939-1944, Sig. 52A 62

SOkA Trutnov. *Kronika města Trutnov, 5. díl, 1914-1918*

SOkA Trutnov. *Kronika města Trutnov, 6. díl, 1918-1924*

B) Literatura

BARTÁK, Jan: *Z dějin polygrafie. Tisk novin a časopisů v průběhu staletí*, Praha 2004.

BEDNAŘÍK, Petr – JIRÁK, Jan – KÖPPLOVÁ, Barbara: *Dějiny českých médií. Od počátku do současnosti*, Praha 2011.

BĚLINA, Pavel – HLAVAČKA, Milan – TINKOVÁ, Daniela: *Velké dějiny zemí Koruny české. Svazek XI.a*, Praha 2013.

BENEŠ, Zdeněk – JANČÍK, Drahomír – KUKLÍK, Jan – KUBŮ, Eduard – KURAL, Václav – KVAČEK, Robert – PAVLÍČEK, Václav – PEŠEK, Jiří – PETRÁŠ, René – RADVANOVSKÝ, Zdeněk – SUCHÁNEK, Radovan: *Rozumět dějinám. Vývoj česko-německých vztahů na našem území v letech 1848–1948*, Praha 2002.

BERÁNKOVÁ, Milena: *Dějiny československé žurnalistiky; 1. díl. Český periodický tisk do roku 1918*, Praha 1981.

BOROVÍČKA, Michael – KAŠE, Jiří – KUČERA, Jan P. – BĚLINA, Pavel: *Velké dějiny zemí Koruny české. Svazek XII.a*, Praha 2012.

BOROVÍČKA, Michael – KAŠE, Jiří – KUČERA, Jan P. – BĚLINA, Pavel: *Velké dějiny zemí Koruny české. Svazek XII.b*, Praha 2013.

DAVIES, Norman: *Evropa. Dějiny jednoho kontinentu*, Praha 2000.

HAHNOVÁ, Eva: *Od Palackého k Benešovi: německé texty o Česích, Němcích a českých zemích*, Praha 2014.

HEMMERLE, Rudolf: *Heimat im Buch: Sudetendeutsche Heimatbücher, Ortsmonographien, Karten, Heimatblätter, Heimatzeitschriften, Jahrbücher und Kalender nach 1945: eine Bibliographie*, München 1996.

HLAVAČKA, Milan: *České země v 19. století: proměny společnosti v moderní době*, Praha 2014.

HLAVAČKA, Milan: *Zlatý věk české samosprávy: samospráva a její vliv na hospodářský, sociální a intelektuální rozvoj Čech 1862–1913*, Praha 2006.

JINDRA, Zdeněk – JAKUBEC Ivan: *Hospodářský vzestup českých zemí od poloviny 18. století do konce monarchie*, Praha 2015.

KAISEROVÁ, Kristina – KUNŠTÁT, Miroslav (ed.): *Hledání centra: vědecké a vzdělávací instituce Němců v Čechách v 19. a první polovině 20. století*, Ústí nad Labem 2011.

KOŘALKA, Jiří – MOMMSEN, Hans: *Němci, Češi, Slováci. Souběžné a rozdílné tendence jejich společenského vývoje 1815–1918*, Praha 1992.

KOSCHMAL, Walter – NEKULA, Marek – ROGALL, Joachim: *Češi a Němci: Dějiny – kultura – politika*, Praha 2002.

KŘEN, Jan: *Konfliktní společenství: Češi a Němci 1780-1918*, Praha 2013.

KUBÍČEK, Jaromír: *Německý tisk v českých zemích, jeho stav a zpracování*, Vlastivědný věstník moravský 61, 2009, č. 4, s. 362–369.

LENDEROVÁ, Milena – JIRÁNEK, Tomáš – MACKOVÁ, Marie: *Z dějin české každodennosti: Život v 19. století*, Praha 2009.

MALÍŘ, Jiří – MAREK, Pavel: *Politické strany. Vývoj politických stran a hnutí v českých zemích a Československu 1861-2004, 1.díl: 1861-1938*, Brno 2005.

RÁDL, Emanuel: *Válka Čechů s Němci*, Praha 1993.

RATAJ, Michael: *Německá žurnalistika a opavští Němci v ČSR: svědectví dobového tisku*, Opava 2016.

RENNEROVÁ, Zuzana: *Historie vydávání novin na Trutnovsku od poloviny 19. století do r. 1938*, Diplomová práce, Univerzita Karlova v Praze, Fakulta sociálních věd, Praha 2011.

RUMPLER, Helmut – URBANITSCH, Peter: *Die Habsburgermonarchie 1848–1918. Politische Öffentlichkeit und Zivilgesellschaft. Die Presse als Faktor der politischen Mobilisierung*, Sv. VIII, 2. díl, Wien 2006.

VEČEŘA, Pavel: *Úvod do dějin tištěných médií*, Praha 2015.

VELČOVSKÝ, Václav: *Nesoužití: česko-německá jazyková politika 18.-20. století*, Praha 2014.

WANDRUSZKA, Adam – URBANITSCH, Peter: *Die Habsburgermonarchie 1848–1918. Die Völker des Reiches*. Sv. III, 1. díl, Wien 1980.

WÖGERBAUER, Michael – PÍŠA, Petr – ŠÁMAL, Petr – JANÁČEK, Pavel: *V obecném zájmu. Cenzura a sociální regulace literatury v moderní české kultuře 1749-2017*. Sv. I/1749-1938, Praha 2015.

C) Internetové zdroje

https://www.biographien.ac.at/oeb1/oeb1_S/Schwaab_Josef_1856_1932.xml;internal&action=hilite.action&Parameter=josef%20schwaab

https://www.biographien.ac.at/oeb1/oeb1_G/Gruner_Ferdinand_1873_1920.xml;internal&action=hilite.action&Parameter=ferdinand%20gruner

https://www.biographien.ac.at/oeb1/oeb1_S/Schlesinger_Ludwig_1838_1899.xml;internal&action=hilite.action&Parameter=ludwig%20schlesinger

https://www.biographien.ac.at/oeb1/oeb1_L/Lueger_Karl_1844_1910.xml;internal&action=hilite.action&Parameter=karl%20lueger

https://www.biographien.ac.at/oeb1/oeb1_H/Horn_Uffo-Daniel_1817_1860.xml;internal&action=hilite.action&Parameter=uffo%20horn

https://www.biographien.ac.at/oeb1/oeb1_L/Lippert_Julius_1839_1909.xml;internal&action=hilite.action&Parameter=julius%20lippert

<https://www.deutsche-biographie.de/sfz68294.html#indexcontent>

<https://www.deutsche-biographie.de/pnd1030486190.html#indexcontent>

<http://www.boehmischemverlagsgeschichte.at/boehmisches-verlage-1919-1945/ns-gauverlag-sudetenland/>

Přílohy

Příloha č. 1

Tabulka č. 1: Úředně povolené noviny a časopisy v Čechách 1848–1862

Tabelle 17: AMTLICH ZUGELASSENE ZEITUNGEN UND ZEITSCHRIFTEN IN BÖHMEN 1848–1862

Jahr	1848	1849	1850	1851	1852	1853	1854	1855	1856	1857	1858	1859	1860	1861	1862
tschechisch-sprachig	41	30	17	16	15	12	12	14	12	11	15	15	20	31	35
deutsch-sprachig	59	58	30	29	34	29	29	27	25	28	30	30	34	36	33
Insgesamt	100	88	47	45	49	41	41	41	37	39	45	45	54	67	68

Quelle: FRANTIŠEK ROUBÍK, *Časopisectvo v Čechách 1848–1862* [Das Zeitschriftenwesen in Böhmen in den Jahren 1848–1862] (Praha 1930) Beilage Nr. IX.

Zdroj: Rumpler, Helmut; Urbanitsch, Peter: *Die Habsburger Monarchie 1848–1918. Politische Öffentlichkeit und Zivilgesellschaft. 2. Teilband: Die Presse als Faktor der politischen Mobilisierung*, Vídeň 2006, s. 1992.

Tabulka č. 2: Úředně povolené noviny a časopisy v Čechách 1863 – 1895

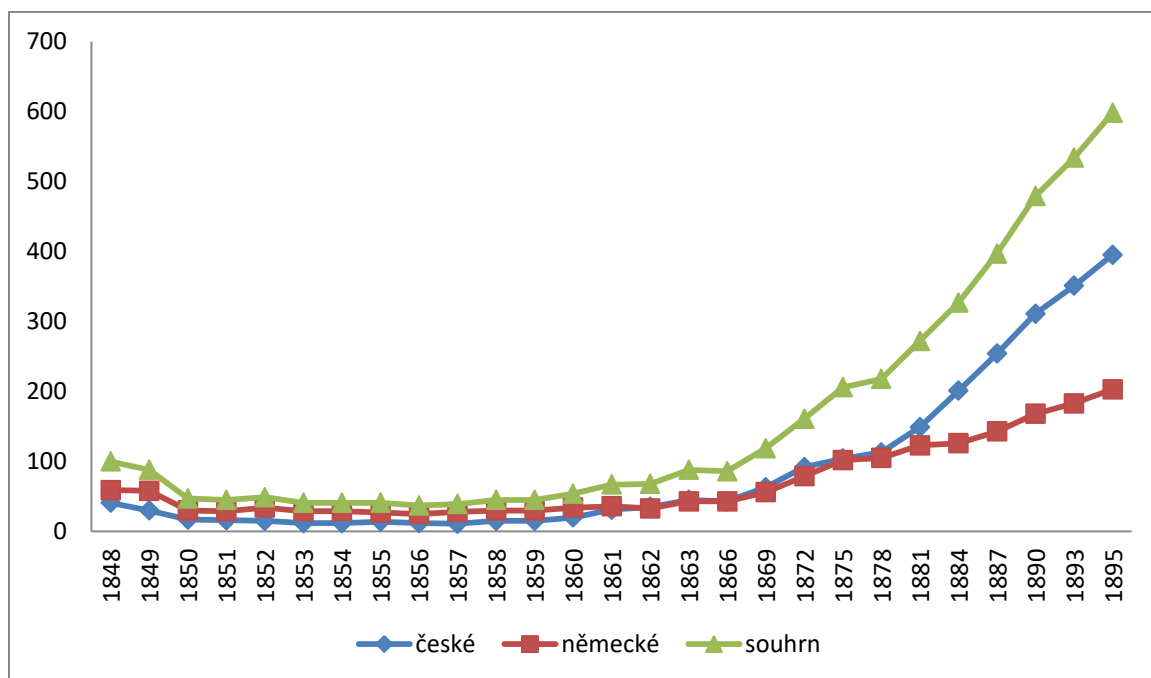
Tabelle 22: AMTLICH ZUGELASSENE ZEITUNGEN UND ZEITSCHRIFTEN IN BÖHMEN 1863–1895

Jahr	1863	1866	1869	1872	1875	1878	1881	1884	1887	1890	1893	1895
tschechisch-sprachig	45	43	63	92	104	113	149	201	254	311	351	395
deutsch-sprachig	43	43	56	79	102	105	123	126	143	168	183	203
insgesamt	88	86	119	161	206	218	272	327	397	479	534	598

Quelle: FRANTIŠEK ROUBÍK, *Bibliografie časopisectva v Čechách z let 1863–1895* [Bibliographie des Zeitschriftenwesens in Böhmen in den Jahren 1863–1895] (Praha 1936) 268.

Zdroj: Rumpler, Helmut; Urbanitsch, Peter: *Die Habsburger Monarchie 1848–1918. Politische Öffentlichkeit und Zivilgesellschaft. 2. Teilband: Die Presse als Faktor der politischen Mobilisierung*, Vídeň 2006, s. 2011.

Tabulka č. 3: Grafické znázornění informací z tabulek č. 1 a 2:

Modrá: česky psané noviny a časopisy

Červená: německy psané noviny a časopisy

Zelená: souhrnný počet úředně povolených novin a časopisů v Čechách v letech 1848–1895

Priloha č. 3

Trautenuer Wochenblatt, 7.1.1907, roč. 40, č. 1, příklad titulní stránky s podnázvem Organ der deutschen Fortschritts-Partei.

Trautenuer Wochenblatt

Organ der deutschen Fortschritts-Partei.

Organ für politische Mitteilungen der „Trautenuer Gar- und Händl-Partei.“

Redaktion, Expedition und Druckerei: Stadt, lange Straße Nr. 12.

Pr. 1. Montag, den 7. Jänner 1907. 40. Jahrgang.

Bezugs-Einladung.

Jährlich des Jahresbudgets haben wir zum Bezuge des „Trautenuer Wochenblatt“ beschließt ein. Wir werden fest, wie früher, auf dem Grundriss der benachteiligten Partei stehen, für die **Deutschheit** und **Fortschritt** einstreifen.

Der Bezugpreis beträgt wie folgt:

- Ein Quartalspreis H. 1.25 — K. 2.50
- Ein halbes Jahr, H. 2.50 — K. 5.—
- Ein ganzer Jahr, H. 5.— — K. 10.—

Für Deutschland ein halbes Jahr H. 5.—, ein ganzer Jahr H. 10.—, für die übrigen Länder nach Verhältnis der Postvergebühren.

Unser Blatt liegt bei „**Mittheilung Sonntagsblatt**“ bei.

Abonnementsbeträge sind — wie bei allen Blättern — voranz zu zahlen. — Abonnements-Briefe bitten wir früh einzulassen.

Unser Blatt gehört zu den verbreitetsten Fortschritt-Blättern und ist auch für Inserationszwecke sehr zu empfehlen.

„Trautenuer Wochenblatt.“

Spinnereien-Verzeichniss.

Die (17) Mächte aller Reichthümer Spinnereien-Verzeichniss enthält die Namen aller Spinnereien in Österreich, Deutschland, Schweden, Dänemark, Italien und Russland, ferner die Anzahl und Wert der Spinnereien in jedem dieser Länder. Die Verzeichnisse sind nach Mittelungen von Umbr. 1905 angefertigt.

Dieses Verzeichniss findet man ferner loco ad Helfer oder 40 H. (mit Postanwendung 45 oder 48 H.). Der Betrag ist mit der Bestellung (einschließlich des Postens) einzulassen.

„Trautenuer Wochenblatt.“

Heuteigen.

Im Dienste der heiligen Sermandad.

Die Geschichte eines Diener-Weinens.

Von Reinhold Drimann.

Das Spinnrad seines Wohlstandes befehlige er
Rubell den nächsten Wollkamm an sein höchstes Geschäft,
um einen köstlichen Schatzmann ähnlich zu sein. Er war
schon seit Jahren im Dienste der Sermandad, die er in
seinem Hause hatte. Die kleine Wollkamm-Verwaltung
hat ihm ganz recht. Er hätte sich gerne, in dieser
Weltung untertan, selbst an seinen besten Freunden ver-
breiten. Ein paar geistlich angeordnete Köpfe ließen
seine heiligen Hige während um ihn oder seinen Jahre
längere eifriger. Bis er ein sein auf den Kopf stellte,
wäre er unwillkürlich über das ferne Geschäft, das ihm
den Kopf des Spinnens zeigte. Hier eine Weile würde er in
dem Hause des Spinnens Wollkamm, der ihm zu einer kleinen
Wollkamm-Verwaltung gegeben hatte, die Wohnung seiner
aufricht erziehen können, obwohl er wusste, daß er dort
um gute Bekannte treffen würde. Er wollte sich auf die
kleinen Spinn, zu denen seine Waare die Veranlassung
geben konnte.

Da er dem Uniformen an verschiedenen Stellen mit
Wollkamm angeordnet hatte, hätte er sich glücklich warm an-
gekommen, um die die Wollkamm-Verwaltung zum Hause des Spinnens
auf einen kleinen zu verpflanzen. Der Wollkamm, den er nach
einem Wollkamm ändern wollte, war wegen der Bekannten
etwas so wenig, daß Wollkamm sich selbst einen Wollkamm
jedem wollte, um lange Geschichten zu vermeiden.

Nach er jedoch zwei Wochen gegangen war, ohne eine
Wollkamm zu finden, entschloß er sich, den Spinnrad nicht langem

Das Mädchen, in deren Augen er einen Namen, hat
bitte die Hände zu ihm empfangen!

Wenn Sie doch mitkommen wollten, Herr Wollkamm-
verwalter! — Wie Sie sich mit mir nicht vertragen, aber
unterbreiten kann er ich die ganze Wohnung auskratzen
haben und die Damen anzuliegen sich! Weil ich Sie getroffen
habe, kochte ich, daß Sie nicht!

Der kleine Schatzmann (Spinnrad) die Ohren den
dieser häufig hervorprahlen Rede. War seine glatte er
braucht hätte zu haben, daß irgend jemand sich in Gefahr
begeben und, um sich reich anzusehen, fragte er:
„Wollkamm-Damen, wie sehen Sie sich? — Wer erzieht die
Wollkamm aus?“

Das Dienstmädchen erwiderte in Angst:
„Ja, bis die Zeit von dem Spinnrad und —“

„Doch nicht eine von dem Spinnrad?“

„Jawohl! — dem Spinnrad Darfot. Rennen Sie denn
meine Dienstzeit!“

„Ich habe den Namen einmal auf der Wollkamm gehört. —
Aber nun sagen Sie mir doch nur, was das mit dem
Wollkamm-Damen zu bedeuten hat.“

„Ach, es ist nichts! — Bei uns ist eine eingetragene
Kocher und hat den Namen geistlich, einen Schatzmann
zu haben.“

„Und nun haben Sie mich getroffen! — Natürlich
werde ich Sie befragen. Wollkamm die dem Spinnrad nicht in
der Wollkamm?“

„Jawohl!“

„Dann kommen Sie! Unterwegs können Sie mir die
Eingetragenen erzählen. Es ist jedenfalls keine Zeit zu verlieren.“

Er ging so rasch, daß das Mädchen nicht hatte, ihm
zu folgen. Bald hatte er alles erfahren, was er wissen
wollte. Die dem Spinnrad hatte zu Schwestern einige ihrer
Bekanntesten in sich gezogen. Die Damen waren alle sehr

mit zugleich verraten wurde. Er wollte nämlich wissen, ob
der Sohn der Frau Professor, ein ihm gut bekannter
Student der Medizin — Kubelloff selbst war Professor und
hatte mit dem Darfot einige Bekannte gemacht
die Unverfälscht bewahrt — anwesend sei. Er konnte sich ob
selbst sagen, daß dies wohl nicht der Fall sei. Darfot war
zur Vorbereitung seiner Studien an eine ausländische Univer-
sität gegangen und da er gewöhnlich herum war, hatte
seinem Kubelloff seine Bekanntschaft nicht gegeben. Jedenfalls
aber war er in den Bekanntenkreisen nicht heimgekehrt.

Zwischen waren sie am Hause angekommen. Die
Mädchen führte ihn zu der jetzt Bekannten hoch gelagerten
Wohnung der Frau Professor. Kubelloff hatten
Güter der Wohnung nicht zu haben — obwohl sie
die angestrichene Zier die ihm nach dem Hause erlangt hat
daß sie die Zeit hinter sich offen ließ. Weil gewiss das
bisher glücklich das Mädchen über den Kitz in ein Zimmer
aus welchem Kubelloff der Mann wegzog er kommen
gegangen. Nachdem er die Bekannten hatte, hatte er
schon die, um ein gemütliches Gespräch der Univer-
sität zu machen, folgte er ihr in das Zimmer.

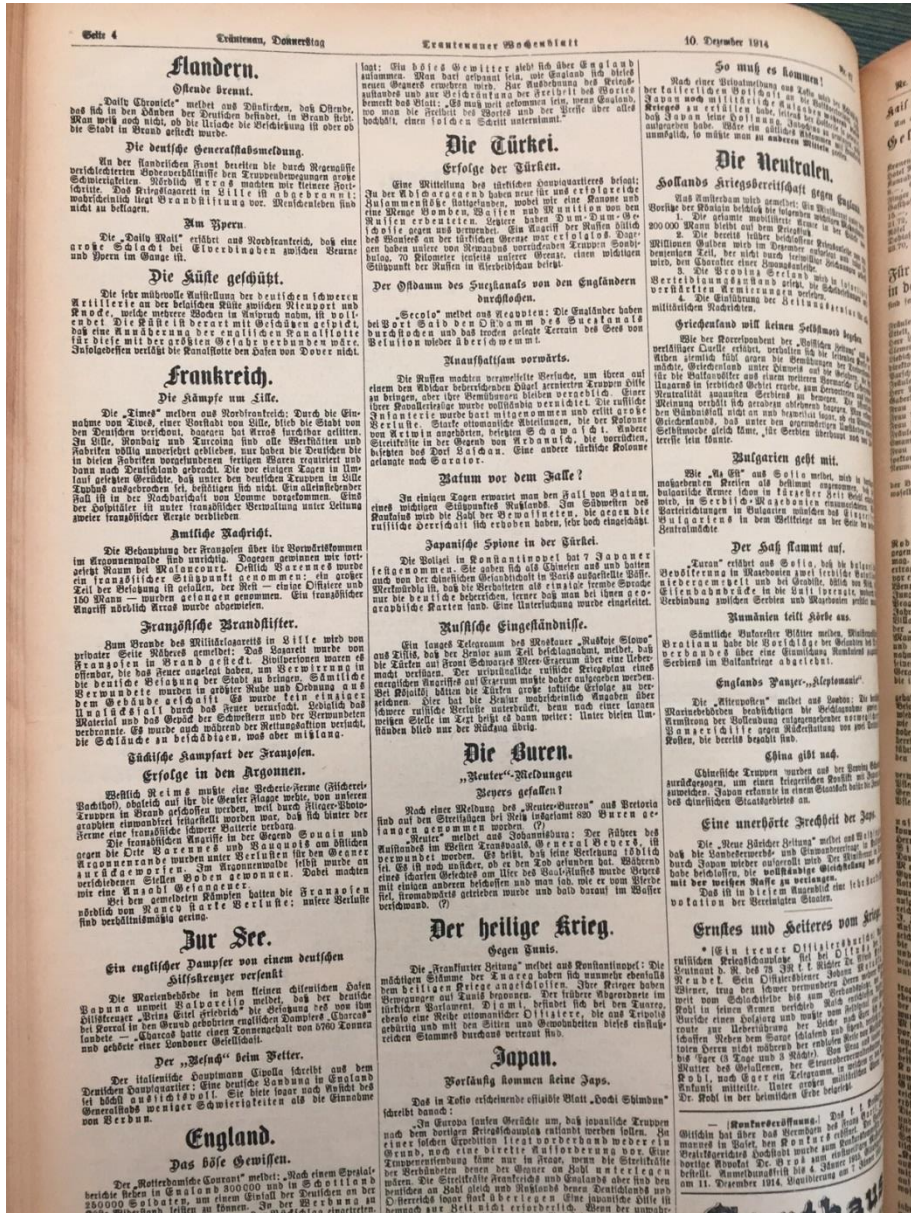
Über die Bekanntschaft, die im Salon zuerst ihm
kamte er sich nicht befragen. Er ein Alter aus der
Zeit wurde er von den Damen empfangen. Als er aber
einen Höher durch die Wohnung dat, um nach den Et-
boden zu gehen, lagen sich die Bekannten unter dem in
bestellen Kubelloff zurück. Nur das Mädchen der Frau
Professor, eine achtzehnjährige junge Dame, die Kubelloff
durch ihren Bruder bereits kennen gelernt hatte, zeigte ihm
und bot ihm ihre Hilfe an!

Kubelloff war mit dieser Bekanntschaft durchaus nicht
zufrieden. Er erinnerte sich jenseit, ob das verdächtige
etwas ungewöhnliches noch einmal gehabt worden wäre. Ein
Damen sich über nach ihren eigenen Bekanntschaften
wollte, Bekanntschaft von der Kubelloff gehalten hat

Příloha č. 4

Trautenauer Wochenblatt, 1897, roč. 30, č. 39, příloha.

Holland.

Flände brennt.
Die „Daily Chronicle“ meldet aus Brüssel, daß die Stadt in Brand verbrannt wurde.

Die deutsche Generalabsicht.

An der Handlichen Front bestreben die durch Hermann von Helldorf befehligten Truppen die Eroberung der belgischen Städte in Richtung auf Brüssel.

Am Ypern.

Die „Daily Mail“ schreibt aus Brüssel, daß eine große Schlacht bei Ypern im Gange ist.

Die Küste gefürchtet.

Die sehr mehrwöchige Kämpfe an der belgischen Küste sind in der letzten Zeit sehr lebhaft verlaufen.

Frankreich.

Die Kämpfe um Lille.

Die „Times“ melden aus Brüssel, daß die Kämpfe um Lille sehr lebhaft verlaufen sind.

Amstische Nachricht.

Die Besetzung der Kanäle über die Vertriebsstellen im Nordosten von Frankreich ist in der letzten Zeit sehr lebhaft verlaufen.

Französische Brandstifter.

Der Brand des Militärlagers in Lille wird von französischen Brandstiftern herbeigeführt.

Südische Kampfer der Franzosen.

Erfolge in den Argonnen.

Wichtigste Meldungen aus den Argonnen zeigen, daß die Franzosen dort sehr erfolgreich operieren.

Jur See.

Ein englischer Dampfer von einem deutschen U-Boot versenkt.

Die Nachrichten aus dem Nordatlantik berichten von der Versenkung eines englischen Dampfers durch einen deutschen U-Boot.

Der „Weser“ beim Fetter.

Der italienische Dampfer „Weser“ ist beim Fetter versenkt worden.

England.

Das harte Gewissen.

Der „Manchester Guardian“ schreibt über die moralischen Aspekte der Kriegsführung.

Die Türkei.

Eine Mitteilung aus Konstantinopel berichtet über die militärischen Bewegungen in der Türkei.

Die Türkei.

Eine Mitteilung aus Konstantinopel berichtet über die militärischen Bewegungen in der Türkei.

Der Odamm des Engländers durchlöcher.

„Scots“ melden aus London, daß die Engländer in der Ostsee aktiv operieren.

Insanfallig vorwärts.

Die Russen machen vorwärtliche Schritte an der Ostfront.

Watum vor dem Falle?

In einem Telegramm wird über die militärische Lage an der Ostfront berichtet.

Japanische Spione in der Türkei.

Die „Times“ berichten über die Entdeckung japanischer Spione in der Türkei.

Russische Eingehändnisse.

Ein russisches Telegramm berichtet über die militärischen Bewegungen an der Ostfront.

Die Buren.

„Neuter“-Meldungen

Neuere Meldungen über die Burenkriege in Südafrika.

Die Burenkriege in Südafrika sind in der letzten Zeit sehr lebhaft verlaufen.

Der heilige Krieg.

Gegen Japan.

Die Nachrichten aus dem Fernen Osten berichten über die militärischen Bewegungen in der Region.

Japan.

Verständig kommen keine Japs.

Die Nachrichten aus Japan berichten über die militärischen Bewegungen im Land.

Das in Tokio erscheinende „Dokki Shimbun“

Das in Tokio erscheinende „Dokki Shimbun“ berichtet über die militärischen Bewegungen in Japan.

Die Nachrichten aus Japan berichten über die militärischen Bewegungen im Land.

So muß es kommen!

Die Nachrichten aus dem Ausland berichten über die militärischen Bewegungen.

Die Neutralen.

Die Nachrichten aus den neutralen Ländern berichten über die militärischen Bewegungen.

Schwedens Kriegsbereitschaft gegen England.

Die Nachrichten aus Schweden berichten über die militärischen Bewegungen.

Griechenland will keinen Selbstmord begehen.

Die Nachrichten aus Griechenland berichten über die militärischen Bewegungen.

Bulgarien geht mit.

Die Nachrichten aus Bulgarien berichten über die militärischen Bewegungen.

Der Haß kommt auf.

Die Nachrichten aus dem Ausland berichten über die militärischen Bewegungen.

Rumänien stellt Forderungen.

Die Nachrichten aus Rumänien berichten über die militärischen Bewegungen.

Englands „Passer“-„Kriegsmittel“.

Die Nachrichten aus England berichten über die militärischen Bewegungen.

China gibt nach.

Die Nachrichten aus China berichten über die militärischen Bewegungen.

Eine unerhörte Forderung der Japs.

Die Nachrichten aus Japan berichten über die militärischen Bewegungen.

Großes und Seitens vom Japs.

Die Nachrichten aus Japan berichten über die militärischen Bewegungen.

Der „Weser“ beim Fetter.

Die Nachrichten aus dem Nordatlantik berichten von der Versenkung eines englischen Dampfers durch einen deutschen U-Boot.

England.

Der „Manchester Guardian“ schreibt über die moralischen Aspekte der Kriegsführung.

Příloha č. 7

Trautenauer Wochenblatt, 24.6.1901, roč. 34, č. 25: Reklama na prostředek proti škůdcům.

Verlangst Du „Zacherlin“ in weltberühmter Güte,
Beschreibe Zacherlin, nimm's niemals in der „Dütel“!
Einzig ist die Flasche echt,
Die geföhrt nach Markenrecht.

Die wahre Hilf bei Nacht und Tag
Gegen jede und jede Insectenplag,
Such' — damit Du sicher bist,
Wo Zacherl's Placat ersichtlich ist.

Příloha č. 8

Trautenauer Wochenblatt, 25.10.1875, roč. 8, č. 43, s. 1: Oznámení soudu („Erkenntnis“) o zásahu cenzury a uvedení důvodů.

(Organ der „Trautenauer Gar
 Redaktion, Expedition und Druckerei: Sto
Montag, den 25. Oktober 1875
Nr. 43.
 Dieses Blatt wird Montags Nachm. 4 Uhr ausgegeben, kostet loco mit Zulassung ins Haus ganzjährig 4 fl. 60 kr. halbjährig 2 fl. 60 kr., vierteljährig 1 fl. 15 kr.; für's Ausland ganzjährig 10 fl. 60 kr., halbjährig 5 fl. 60 kr., vierteljährig 3 fl. 60 kr.; für's Ausland ganzjährig 10 fl. 60 kr., halbjährig 5 fl. 60 kr., vierteljährig 3 fl. 60 kr.; Einzelne Nummern kosten 10 kr. österr. Währ. — Briefe werden franco erbeten. Raum einer Zeitspalten-Seite 6 fr.; — Einzelne Nummern kosten 10 kr. österr. Währ. — Briefe werden franco erbeten. Manuskripte werden nicht zurückgegeben. Abonnenten und Inserenten unseres Blattes werden gegen Beisch.
 des Gesetzes vom 17. Dezember 1862 Z. 8 N. G. Bl. für mien Berghehens des § 300 St. G. B. gegen die öffentl. Ordnung — und es müsste demnach gemäß § 489 und 49 die seitens der k. k. Staatsanwaltschaft verfasste Beschl die folgende Nummer der Zeitschrift und das Verbot der Weiter Verbreitung dieser Nummer ausgesprochen werden (§ § 26 und 37 des 17. Dezember 1862 Z. 6 N. G. Bl. pro 1863.)
 Vom k. k. Kreisgerichte Ziziu 21. Oktober 1875.

RG. 7359 Stf.

Erkenntnis.

Im Namen Seiner Majestät des Kaisers.

Das k. k. Kreis- als Appellationsgericht in Ziziu hat über das von der k. k. Staatsanwaltschaft zu Ziziu sub 21. Oktober 1875. Z. 4955 Sta. 7359 Stf. gestellte Begehren zu Recht erkannt:
 „Der in der periodischen Zeitschrift „Trautenauer Wochenblatt“ vom 18. Oktober 1875 Nr. 42 auf der ersten und zweiten Seite des Hauptblattes enthaltene Leitartikel begründet von den Worten:
 „Die Delegationen habe ihre Aufgabe fertig gemacht“ — bis —
 „wir haben es soweit gebracht, daß uns Italien verläßt“ — den Thatbestand des im Art III. des Gesetzes vom 17. Dezember 1862 Z. 8 N. G. Bl. pro. 1863 bezeichneten Berghehens des § 300 St. G. B. gegen die öffentliche Ruhe und Ordnung durch Aufreizung gegen den h. Reichsrath und das h. k. f. Ministerium — es werde, da die k. k. Staatsanwaltschaft gegen eine bestimmte Person die Anklage nicht erhoben hat, nach § 493 St. B. D. das objektive Verfahren eingeleitet und gemäß § 489 und 493 St. B. D. die von der k. k. Staatsanwaltschaft verfügte Beschlagnahme der noch vorhandenen Exemplare der Nr. 42 des Trautenauer Wochenblattes v. 18. Oktober 1875 bestätigt, die Weiterverbreitung dieser Nummer untersagt und nach § 37 des Gesetzes v. 17. Dezember 1862 Z. 6 N. G. Bl. pro 1863 die Vernichtung der mit Beschlagnahme belegten Exemplare angeordnet.“
 Ziziu, am 21. Oktober 1875.

Gründe.

Die periodische Zeitschrift „das Trautenauer Wochenblatt“ hat in der Nummer 42 vom 18. Oktober 1875 ausgegebenen Nummer 42 einen Leitartikel enthalten, welcher unter Anderem auch die Verhandlungen und Beschlüsse des Reichsrathes und der Delegationen sowie die Anordnungen und Erlasse des h. k. f. Ministeriums bespricht.
 Was die Delegationen anbelangt, so wird auf Seite 1 Spalte I von deren Wirksamkeit gesprochen und angeführt, „die Delegation habe ihre Aufgabe fertig gebracht und mit geringen Ausnahmen sämtliche von den Ministerien eingeleiteten Budgetpositionen bewilligt“, worauf von den Beschlüssen in dieser Richtung getabelt werden.
 In der zweiten Spalte Seite 20 wird eine angebliche Bemerkung der deutschen Zeitung citirt, welche die Delegationen verpöbelt und dem Hohne preisgibt.
 Auf Seite 21, 24 wird der Bestand des Reichsrathes und dessen Wirksamkeit angefochten und dieselbe für entbehrlich und überflüssig erklärt, was den Staatsgrundgesetzen widerspricht.
 Von Seite 25—27 wird das h. k. f. Ministerium beschuldigt, daß es die Beschlüsse des Reichsrathes nicht achtet und aus allem dem der Untergang des Staates beducirt und so auf Seite 8 und 9 Spalte III. der Ferner wird das h. k. f. Ministerium wegen Abschließung der Handelsverträge als eines neuen Zwanges in den Vortell auf der zweiten Seite erste Spalte „Vor unseren Augen“ bis „Italien verläßt“ — hart getabelt. Diese Anführungen in dem citirten Leitartikel sind ganz und gar hiezu geeignet, damit nicht nur das Ansehen des h. Reichsrathes der Delegationen und Entscheidungen derselben durch Schmähungen auch die Anordnungen und Verfügungen derselben durch Verächtlichmachung herabgerückt werden und zum Hass und Verachtung gegen selbe aufgereizt werde und es begründen diese durch die Presse veröffentlichten Anführungen den Thatbestand des im Art III des Gesetzes vom 17. Dezember 1862 Z. 8 N. G. Bl. für mien Berghehens des § 300 St. G. B. gegen die öffentl. Ordnung — und es müsste demnach gemäß § 489 und 49 die seitens der k. k. Staatsanwaltschaft verfasste Beschl die folgende Nummer der Zeitschrift und das Verbot der Weiter Verbreitung dieser Nummer ausgesprochen werden (§ § 26 und 37 des 17. Dezember 1862 Z. 6 N. G. Bl. pro 1863.)
 Vom k. k. Kreisgerichte Ziziu 21. Oktober 1875.

Wegen des auf nächsten Montag fallenden
erscheint die nächste Nummer des „T
Wochenblatt“
Dienstag am 2. November.

Die heutige Nummer best
2 1/2 Bogen.

An unsere Leser!

Das obige Urtheil ddo. Ziziu, 21. Okt. und durch das k. k. Bezirksgericht Trautenau er am 24. Oktober vormittags 10 Uhr zugestellt Zeit also, zu welcher wir mit der Hälfte des F stue des ersten Bogens bereits fertig sind.
 Da wir gegen Urtheile, welche im objekt ren vom Appellationsgerichte gefällt sind, keinen Eins und obiges Urtheil an der Spitze des Blattes hat, mußten wir am gestrigen Sonntage se Arbeit einer neuen Auflage dieser Num und die bereits fertigen gestempelten Bogen i korb werfen.
 Wegen Kürze der Zeit nun sind u diese zweite Auflage dem Umfange nach etwas u. ersuchen unsere Leser für diesmal um freud **Die N**

Trautenau, 25. Oktob

Zur Wieder-Eröffnung des österr. rathes und dem Delegationschlusse haben Nummer unsere Ansichten ausgesprochen Stimmen anderer verfassungstreuen liberale weise wiedergegeben; wir wurden hiesar vo Pressebehörde erstellt und über Auftrag der walschaft zu Ziziu am letzten Freitage fo Um nicht dem Schicksale der Konfio zu verfallen, enthalten wir uns, obwohl t Bemerkungen der „Deutschen Ztg.“ bereite

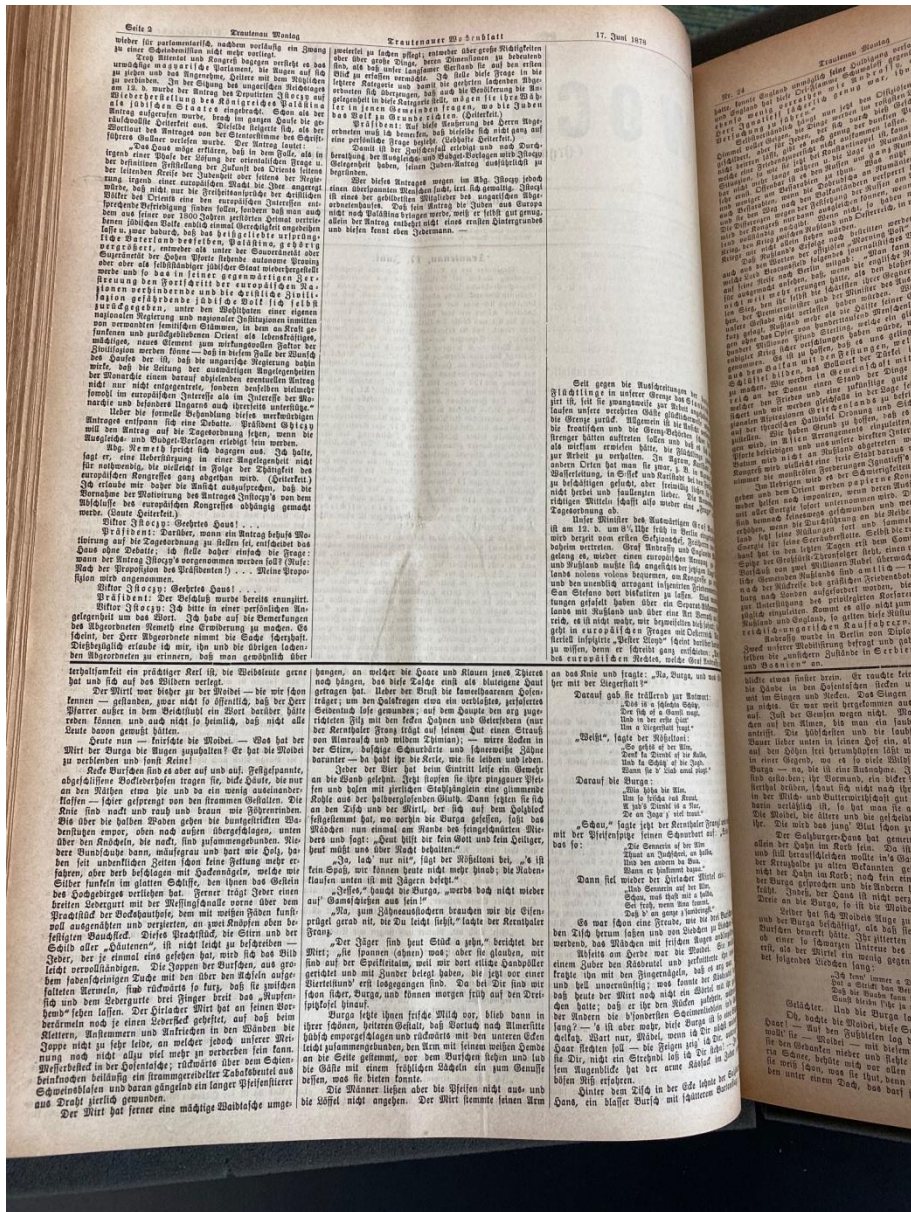
Sterbelager und seinen Insassen umfassen Ende“, hat ihn der dienende Bruder gen leise sein Schritt auch — der Todtfranke men und richtet sich mählsam in den R Blide voll sichtlich unterdrückt und doch Weinichkeit bezaugen sich. Dann steht

Fenilleton.

Vor dreißig Jahren.
 Aus der „Deutschen Zeitung“.

Příloha č. 9

Trautenauer Wochenblatt, 17.6.1878, roč. 11, č. 24, s. 2: zásah cenzury (nevyhovující text byl odstraněn a zůstala prázdná místa).

Příloha č. 10

Trautenauer Wochenblatt, 7.2.1898, roč. 31, č. 6, příloha: Mapa německojazyčných oblastí v Čechách.

Příloha č. 11

Trautenauer Wochenblatt, 15.12.1913, roč. 46, č. 50, s. 7: Výzva čtenářům, aby nakupovali jen u německých obchodníků.

Montag **Траутенауер Wochenblatt** **15. Dezember 1913**

Zwischen den Ge-
re vom Jahre 1786
ter den betreffenden
des Majestätsgeleudes
rtig ist: Gemeinde
unter der hochwürf.
Hese Unterschrift auf
das die Bezeichnung
Landkautia war

Wasserwirtschaftsvere-
er Wasserwirtschaft",
ter anderen folgende
Bedeutung für die
dert von A l i e r :
ommerietreide a D.
a der Saimwasser-
; Schiffverkehrs am
batenstadt; Wasser-
tunnel des Kanales

r.) Die Anstaltliche
der Lehrervereines
einigen Anstaltun-
gefasst:

ns ein Jahr seinem
rochere Regulierung
e zur Tat geworden
an Recht und Gere-
cht belien will —
freie, denen durch
aufsucht, sich dieser
ndlich Gerechtigkeit
mmelten Anstaltliche
u, Hohenelbe und
bringend, die talier-
er Bekehrerschaft des
entprechende Hilfe
z autommen lassen
er 1914 in vollem

n) wurden in der
in die Hauptleitung
s Bezirksausschusses
10 K.; Oberdort
nelbe 5 K.; Komar
mit Remau 3 K.;
17,60 K.; Bausnig,
naus, Ortgaruppe,
Männerortgaruppe,
ruppe, Spende des
Spende vom Schul-
stiftung, Joh. Kluge
ammelturmerträge:
32 K.; Königinhof,
K.; Freiheit, Ort-
D.; Stupna, Ort-

und Sparkasten.)
Sant- und Spar-
stiftung vom 28 d M.
nen in der letzten
men und folgende

Berufsangehörige
Sparkastenbeamten
von Kenntnis ge-

— [Todesfall.] In Reichenberg ist am 12. d. M. Herr
Dofrat i. R. Adolf Morstadi gestorben. Er war bis vor
drei Jahren Chef der Staatsanwaltschaft in Prag. Nach seinem
Uebertritt in den Ruhestand überfiedelte er nach Reichenberg.
Adolf Morstadi war in Elbogen als der Sohn eines Gubernial-
beamten geboren und ist 67 Jahre alt geworden. Er war vor
seiner Berufung nach Prag Staatsanwalt in Budweis. In Prag
hat er zu wiederholtenmalen als Staatsanwalt zur Zeit der
Verhängung des Strafrechtes über Prag fungiert und war
wiederholt im Abgeordnetenhaule Gegenstand heftiger Angriffe
der tschechisch-radikalen Parteien. Am 14. November 1910 trat er
über sein eigenes Verlangen in den Ruhestand. Morstadi war
mit einer Schwester des gemeinsamen Abgeordneten Eilen v. Strangst
vermählt. Er hinterläßt zwei Kinder, eine Tochter, die mit dem
Ratsherrn Herrn Guido Nagy in Trautenau vermählt ist und
einen Sohn, der Hausmann in Königgrätz ist. — Anfangs d. I.
60er Jahre war der Vater des jetzt Verstorbenen, Leiter des 1. I.
Kollegialgerichtes in Trautenau.

— [Spende.] Herr Karl Eham, Brauereibeamter in
Trautenau widmete den Betrag von 2 K., die er als Kinderlobn
erhielt, dem Bunde der Deutschen Ostböhmens.

— [Silvester in der Turnhalle.] Die Vorarbeiten zu
dieser seitens des deutschen Turnvereines Trautenau veranstalteten
Feier nehmen ihren eifrigen Fortgang. Die aktive Turnerschaft
ist bemüht, einen schönen Abend zu bieten, so daß Jung und
Alt auf die Rechnung kommen dürfte. Alles Nähere besagen
noch die Plakate.

— [Zusfeier.] Die Turner Verbindung „Friesen“ im deutschen
Turnvereine in Trautenau hält Samstag, den 20. Dezember 1913
um 8 Uhr abends in der Deutschen Turnhalle eine Zusfeier
ab. An die Mitglieder des Vereines ergeht hiermit die höflichste
Einladung. Gaste sind immer gern gesehen. Eintritt frei. Ge-
schenke auf den Fußbaum sind erwünscht. Gut Heil!

— [Bergstet.] Dienstag nahm die 30 jährige Montens-
Gattin Franziska Kistler die St. Der von den Hausinsassen
vergütung fehl. Der Lebensmüden wurde der Magen ausgepumpt
und sie sofort in das Krankenhaus gebracht. Hilfe kam jedoch
bereits zu spät. Sie starb nach wenigen Stunden. Die Ursache
des Selbstmordes ist nicht bekannt.

— [Wintersportverehr.] Mit Beginn der Wintersport-
saison verkehren über Verlangen mehrerer Wintersportvereine
Trautenau, sondern von und nach Hohenelbe. Für die Sportleute,
die aus Freiheit kommen, wird auf dem Trautenauer Bahnhofe
Bahnverwaltung ist sehr zu begrüßen.

— [Ziehung der Klassenlotterie.] Bei der am 10. d.
vorgenommenen ersten Ziehung der zweiten Klasse der Klassen-
lotterie entfiel der zweite Haupttreffer im Betrage von 30.000
Kronen auf 80 932;
je 5000 Kronen gewonnen: 25.229, 83.256;
je 2000 Kronen: 3175, 68.106, 60.865, 62.855, 99.586;
je 1000 Kronen: 3866, 12.559, 31.220, 41.943, 43.932,
64.801, 86.974, 98.290
Am zweiten Tage wurde der Haupttreffer von 70000 K
auf Nr. 54.587 gezogen.
15 000 K.: Nr. 76.493.
5000 K.: Nr. 14.837
2000 K.: Nr. 17.315, 34.691, 54.080.
1000 K.: 3169, 915, ...

Chinger Otto jun., Oberlangenu, — J
thal, — Erlebach Johann, Spindelmä
Gerichtsbezirk Arnau: Be
Hoffmann Franz Karl, John Franz, A
Karl, Rolf Eduard, Schent Christof, S
Steffan Franz, Wonta Johann, Wagne
Franz, Raffigbad, — Arlet Adolf, Wille
Sommer Rudolf, Kleinborowis, — He
Bomes Franz, Schröter Johann, Wob
Paul Alfred, Neutadtl, — Kotland G
Franz, Neuschloß, — Straßburger K
Schubert Franz, Oberöls, — Beck
Rittner Johann, Tschermma.
Gerichtsbezirk Rochlitz: S
Josef Heinrich, Svoboda Adeno, S
Nieder-Rochlitz, — Suffer Richard, Puna
Adolf Engelbert, Erlebach Franz, Darrac
Josef, Felinel Julius, Mallin Joh
Neuwelt, — Renner Franz, Scholz Johann

— [Die Sprachenfrage beim
gericht.] Im Stadtrate wurde die Tat
daß das Trautenauer Bezirks-
wenigen Bezirksgerichten in Deutschbö
deutsche Amtierung bis heu
geführt ist. Die Schuld daran liegt
das Kreisgerichtspräsidium in Gitschi
vorsteher den Richtern noch immer
sachen erteilen. Nun hat der Oberste Be
nisse vom 24. September 1913 in ein
Dainzbach verhandelten Falle entschiede
eine Sache der Rechtsprechung ist.
Zatsache beschloß der Stadtrat eine
gegen weitere Weisungen in Sprachenad
diesem wurde das Kreisgerichtspräsid
das Oberlandesgerichtspräsidium in W

— [Zur Trautenauer Kreisger
der „R. Bg.“ Die Trautenauer K
bekanntlich zu den für Oesterreich da
dreißig Jahren festgestellte, von der Reg
und Landtage anerkannte Forderung zu
Frieden damit nicht einverstanden. N
scheidung werden als ein Politikum erk
man über die wohlbegründeten Forderu
böhmens zur Tagesordnung über. D
dem das Riesengebirge zugehörig ist, umf
beizirkte: Trautenau, Arnau, Hohenelbe,
Schahlar. Zum Königgräzer Sprengel
Bezirksgerichte: Wetelsdorf, Brannau, S
kron. Bei diesen zwei Kreisgerichten g
einigen deutschen Richter, keinen deut
Amtsbdiener. Selbst in Rußland wären sol
aber nicht genug an dem. Traute
des Riesengebirges, hat einen tschechisch
Er macht aus seiner Gesinnung kein De
deutsche Gerichtsstelle, wenn irgend mögli
zu erhalten. Ihm ist es im wesentlichen
Bezirksgericht noch immer nicht die ausch
hat. Freilich mißt sich auch das tschech
Glücklicherweise liegt nun eine Entschei
verhandelnden Fall entschieden hat, daß
Sache der Rechtsprechung ist. Der St
kenntnis einstimmig beschlossen, unter
in Sprachenaden seitens des Gerichtsvo
gerichts Gitschi erfolgen. Erst ...

!! Deutsche, kauft bei Deutschen !!

Die Ostböhmisches Presse
(Trantener Wochenblatt)

Organ für gesellschaftliche Mitteilungen der „Trantener Garnbrüder“

Verantwortl. Redakteur: Ferdinand Gruner.

Schriftleitung, Verlag und Druckerei: Stadt, Lange Raube 28. — Preisprokr. Nr. 19.

Die Ostböhmisches Presse
(Trantener Wochenblatt)

Organ für gesellschaftliche Mitteilungen der „Trantener Garnbrüder“

Verantwortl. Redakteur: Ferdinand Gruner.

Schriftleitung, Verlag und Druckerei: Stadt, Lange Raube 28. — Preisprokr. Nr. 19.

50. Jahrgang.

Dienstag, den 2. Jänner 1917.

Die Feinde lehnen das Friedensangebot ab.

Die Friedensbedingungen der Zentralmächte Amerika mitgeteilt.
Der Raigebor des Jaren, Kasputin, ermordet.
Der Ausgleich mit Ungarn von den Regierungen vereinbart.

Die Antwort der Feinde.

Der Feind lehnt das Friedensangebot ab. Die Friedensbedingungen der Zentralmächte Amerika mitgeteilt. Der Raigebor des Jaren, Kasputin, ermordet. Der Ausgleich mit Ungarn von den Regierungen vereinbart.

Die Antwort der Feinde.

Die Antwort der Feinde lehnt das Friedensangebot ab. Die Friedensbedingungen der Zentralmächte Amerika mitgeteilt. Der Raigebor des Jaren, Kasputin, ermordet. Der Ausgleich mit Ungarn von den Regierungen vereinbart.

Die Zentralmächte teilen Amerika ihre Bedingungen mit.

Die Zentralmächte teilen Amerika ihre Bedingungen mit. Die Friedensbedingungen der Zentralmächte Amerika mitgeteilt. Der Raigebor des Jaren, Kasputin, ermordet. Der Ausgleich mit Ungarn von den Regierungen vereinbart.

Die Zentralmächte teilen Amerika ihre Bedingungen mit.

Die Zentralmächte teilen Amerika ihre Bedingungen mit. Die Friedensbedingungen der Zentralmächte Amerika mitgeteilt. Der Raigebor des Jaren, Kasputin, ermordet. Der Ausgleich mit Ungarn von den Regierungen vereinbart.

Der Ausgleich mit Ungarn von den Regierungen vereinbart.

Der Ausgleich mit Ungarn von den Regierungen vereinbart. Die Friedensbedingungen der Zentralmächte Amerika mitgeteilt. Der Raigebor des Jaren, Kasputin, ermordet. Der Ausgleich mit Ungarn von den Regierungen vereinbart.

Der Ausgleich mit Ungarn von den Regierungen vereinbart.

Der Ausgleich mit Ungarn von den Regierungen vereinbart. Die Friedensbedingungen der Zentralmächte Amerika mitgeteilt. Der Raigebor des Jaren, Kasputin, ermordet. Der Ausgleich mit Ungarn von den Regierungen vereinbart.

Ein amerikanisches Ausfuhrverbot für die Entente in Sicht?

Ein amerikanisches Ausfuhrverbot für die Entente in Sicht? Die Friedensbedingungen der Zentralmächte Amerika mitgeteilt. Der Raigebor des Jaren, Kasputin, ermordet. Der Ausgleich mit Ungarn von den Regierungen vereinbart.

Ein amerikanisches Ausfuhrverbot für die Entente in Sicht?

Ein amerikanisches Ausfuhrverbot für die Entente in Sicht? Die Friedensbedingungen der Zentralmächte Amerika mitgeteilt. Der Raigebor des Jaren, Kasputin, ermordet. Der Ausgleich mit Ungarn von den Regierungen vereinbart.

Der russische Bundesmord Kasputin ermordet?

Der russische Bundesmord Kasputin ermordet? Die Friedensbedingungen der Zentralmächte Amerika mitgeteilt. Der Raigebor des Jaren, Kasputin, ermordet. Der Ausgleich mit Ungarn von den Regierungen vereinbart.

Der russische Bundesmord Kasputin ermordet?

Der russische Bundesmord Kasputin ermordet? Die Friedensbedingungen der Zentralmächte Amerika mitgeteilt. Der Raigebor des Jaren, Kasputin, ermordet. Der Ausgleich mit Ungarn von den Regierungen vereinbart.

Der Zusammenbruch Rumaniens.

Der Zusammenbruch Rumaniens. Die Friedensbedingungen der Zentralmächte Amerika mitgeteilt. Der Raigebor des Jaren, Kasputin, ermordet. Der Ausgleich mit Ungarn von den Regierungen vereinbart.

Der Zusammenbruch Rumaniens.

Der Zusammenbruch Rumaniens. Die Friedensbedingungen der Zentralmächte Amerika mitgeteilt. Der Raigebor des Jaren, Kasputin, ermordet. Der Ausgleich mit Ungarn von den Regierungen vereinbart.

Die Antwort unserer Feinde an Wilson.

Die Antwort unserer Feinde an Wilson. Die Friedensbedingungen der Zentralmächte Amerika mitgeteilt. Der Raigebor des Jaren, Kasputin, ermordet. Der Ausgleich mit Ungarn von den Regierungen vereinbart.

Die Antwort unserer Feinde an Wilson.

Die Antwort unserer Feinde an Wilson. Die Friedensbedingungen der Zentralmächte Amerika mitgeteilt. Der Raigebor des Jaren, Kasputin, ermordet. Der Ausgleich mit Ungarn von den Regierungen vereinbart.

Der russische Ausgleich.

Der russische Ausgleich. Die Friedensbedingungen der Zentralmächte Amerika mitgeteilt. Der Raigebor des Jaren, Kasputin, ermordet. Der Ausgleich mit Ungarn von den Regierungen vereinbart.

Der russische Ausgleich.

Der russische Ausgleich. Die Friedensbedingungen der Zentralmächte Amerika mitgeteilt. Der Raigebor des Jaren, Kasputin, ermordet. Der Ausgleich mit Ungarn von den Regierungen vereinbart.

Die Solidaritätskundgebung der Parlamentspräsidenten der Weltmächte.

Die Solidaritätskundgebung der Parlamentspräsidenten der Weltmächte. Die Friedensbedingungen der Zentralmächte Amerika mitgeteilt. Der Raigebor des Jaren, Kasputin, ermordet. Der Ausgleich mit Ungarn von den Regierungen vereinbart.

Die Solidaritätskundgebung der Parlamentspräsidenten der Weltmächte.

Die Solidaritätskundgebung der Parlamentspräsidenten der Weltmächte. Die Friedensbedingungen der Zentralmächte Amerika mitgeteilt. Der Raigebor des Jaren, Kasputin, ermordet. Der Ausgleich mit Ungarn von den Regierungen vereinbart.

Der Aufstand in Belgien.

Der Aufstand in Belgien. Die Friedensbedingungen der Zentralmächte Amerika mitgeteilt. Der Raigebor des Jaren, Kasputin, ermordet. Der Ausgleich mit Ungarn von den Regierungen vereinbart.

Der Aufstand in Belgien.

Der Aufstand in Belgien. Die Friedensbedingungen der Zentralmächte Amerika mitgeteilt. Der Raigebor des Jaren, Kasputin, ermordet. Der Ausgleich mit Ungarn von den Regierungen vereinbart.